

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรอิสลามศึกษา(อิบตีดาอียะฮฺ) พ.ศ.2540 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 การจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1.1 แนวทางการดำเนินการจัดการศึกษา

2.1.2 พันธกิจและแนวนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น

2.1.3 การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1.4 การจัดการศึกษาอิสลามศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน

พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.2 งานการเรียนการสอนตามขอบข่ายงานวิชาการ

2.2.1 ด้านหลักสูตร และการนำไปใช้

2.2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน

2.2.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน

2.2.4 ด้านการวัดและประเมินผล

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1.1 แนวทางการดำเนินการจัดการศึกษา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความแตกต่างกันทั้งในด้านความพร้อมและศักยภาพ เมื่อพิจารณาแนวทางการดำเนินงานรับผิดชอบการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติกำหนดแผนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการตามแนวทางดังนี้ คือ

2.1.1.1 การดำเนินการจัดการศึกษาเอง โดยดำเนินการได้ 2 กรณี คือ

ก. ดำเนินการจัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเองภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข. ดำเนินการรับถ่ายโอนภารกิจการจัดการศึกษาที่รัฐจะถ่ายโอนภารกิจ การจัดการศึกษาของรัฐในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารโรงเรียนจัดการศึกษา

สำหรับการดำเนินการทั้ง 2 กรณี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องผ่านการประเมินความพร้อมที่กระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนด และกรณี องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน กระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีหน้าที่ต้องดำเนินการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานที่กำหนด

2.1.1.2 การดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมเป็นการดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐ โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการส่งเสริม สนับสนุนงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการศึกษาทรัพย์สินอื่น ๆ รวมทั้งการเสนอแนะ แนะนำ และร่วมพัฒนาการศึกษา

ลักษณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดการศึกษาได้ดำเนินการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยเฉพาะการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนในความรับผิดชอบของท้องถิ่นอย่างทั่วถึง ตามความต้องการของประชาชน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่ได้จัดการศึกษา ดำเนินการจัดบริหารทางการจัดการศึกษาแก่ประชาชนในความรับผิดชอบของท้องถิ่นให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามความเหมาะสม ความพร้อมและความต้องการของท้องถิ่น

2.1.2 พันธกิจและแนวนโยบายการจัดการศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.1.2.1 วิสัยทัศน์การจัดการศึกษาท้องถิ่น

จัดการศึกษาทุกระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของคนในท้องถิ่นให้มีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการวิถีชีวิตให้อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และมีความสุขที่ยั่งยืน สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศและนานาชาติ(กระทรวงมหาดไทย, ม.ป.ป. : 9)

2.1.2.2 พันธกิจการจัดการศึกษาท้องถิ่น

เนื่องจากการจัดการศึกษาท้องถิ่น มีขอบเขตภารกิจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา การสนับสนุนการจัดการศึกษา ทั้งในระบบ รวมทั้งการจัดการศึกษาตาม อัยาศัยและภารกิจด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสร้างความเข้มแข็งทางสังคมให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ในช่วงระยะเวลา 3 ปี ข้างหน้าต่อไปนี้จึงได้บูรณาการและกำหนดพันธกิจการดำเนินการเพื่อตอบสนองวิสัยทัศน์ด้านการศึกษาข้างต้นตามกลุ่มเป้าหมาย แผนการจัดสรรงบประมาณและประเภทลักษณะของภารกิจที่ต้องดำเนินการในช่วงระยะเวลาดังกล่าว โดยให้สอดคล้องกับนโยบายและภารกิจจัดการศึกษา พ.ศ. 2545-2549(กระทรวงมหาดไทย, ม.ป.ป. : 11)

2.1.2.3 ภารกิจจัดการศึกษาท้องถิ่น

- ก. จัดการศึกษาปฐมวัย
- ข. จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- ค. จัดบริการให้ความรู้ด้านอาชีพ
- ง. จัดส่งเสริมกีฬานันทนาการกิจกรรมเยาวชน
- จ. การดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม

จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น(กระทรวงมหาดไทย, ม.ป.ป. : 9)

2.1.2.3 นโยบายการจัดการศึกษาท้องถิ่น

ก. นโยบายด้านความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เร่งรัดจัดการศึกษาให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับเข้ารับบริการทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี ให้ได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

ข. นโยบายด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย จัดการศึกษาให้เด็กปฐมวัยได้เข้ารับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นในท้องถิ่นมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัย

ค. นโยบายด้านคุณภาพมาตรฐานการศึกษา พัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับประเภทการศึกษา

ง. นโยบายด้านระบบบริหารและการจัดการศึกษา จัดระบบบริหารและการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับระบบการจัดการศึกษาของชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

และมีประสิทธิผล โดยมีเอกภาพในเชิงนโยบายมีความหลากหลายในการปฏิบัติ อีกทั้งมีความพร้อมในการดำเนินการจัดการศึกษา และส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาท้องถิ่น การกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษา ให้คำนึงถึงผลกระทบต่อการศึกษาของเอกชนหรือรับฟังความคิดเห็นของเอกชนและประชาชนประกอบการพิจารณาด้วย

จ. นโยบายด้านครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา วางแผนงานบุคคล เพื่อใช้ในการประสานข้อมูลในการนำเสนอพิจารณาสรรหาบุคลากร พร้อมทั้งมีการประเมินผลการปฏิบัติงานการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยมีสิทธิประโยชน์สวัสดิการ ค่าตอบแทนเพียงพอและเหมาะสมกับคุณภาพและมาตรฐานวิชาชีพสูง

ฉ. นโยบายหลักสูตร ให้สถานศึกษาจัดทำรายละเอียด สาระหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของสังคมและชาติ โดยคำนึงถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์

ช. นโยบายด้านกระบวนการเรียนรู้ จัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีจิตสำนึกในความเป็นไทยและสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ โยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มตามศักยภาพให้เป็นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

ซ. นโยบายด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา ระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งด้านงบประมาณ การเงิน ทรัพย์สินในประเทศจากรัฐ บุคคล องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษา และจัดสรรงบประมาณให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาในฐานะที่มีความสำคัญสูงสุดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ณ. นโยบายด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาแบบเรียน เอกสารทางวิชาการ สื่อสิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยเร่งรัดพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต จัดให้มีเงินสนับสนุนการผลิตและมีแรงจูงใจในการผลิต รวมถึงการพัฒนาและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาตลอดจนการสื่อสารทุกรูปแบบ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุคมนาคม และการสื่อสารในรูปแบบอื่น

ญ. นโยบายด้านการส่งเสริมกีฬา นันทนาการและกิจกรรมเด็กเยาวชน ส่งเสริม สนับสนุนการดำเนินงานด้านการกีฬา นันทนาการกิจกรรมเด็กเยาวชน รวมทั้ง

แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ บริการแก่เด็ก เยาวชน ประชาชนอย่างหลากหลาย พอเพียง และมีประสิทธิภาพ

กฎ. นโยบายด้านการส่งเสริมอาชีพ สนับสนุน ส่งเสริมช่วยเหลือ อาชีพ ให้มีการประกอบอาชีพอิสระที่ถูกต้องตามกฎหมาย จัดให้มีการรวมกลุ่มอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนระดมทุนและการจัดการนำวิทยาการต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงการประกอบอาชีพการจัดการด้านการตลาดให้ได้มาตรฐานและความเหมาะสมตามสภาพท้องถิ่น

กฎ. นโยบายด้านการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น บำรุงรักษา ส่งเสริมและอนุรักษ์ สถาบันศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม จารีต ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดสังคมภูมิปัญญาแห่งการเรียนรู้และสังคมที่เอื้ออาทรต่อกัน สืบทอดวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ความเป็นไทยและท้องถิ่น (กระทรวงมหาดไทย, ม.ป.ป. : 10-11)

2.1.3 การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดำเนินการบริหาร การศึกษาตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนา ผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุก กลุ่มเป้าหมายสามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย

ในส่วนของการจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษา ปฐมวัยเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้ความพร้อมในการ เข้าชั้นเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานั้นกำหนดโครงสร้างที่เป็น สาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อเรียนจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้นของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระการศึกษาต้อง นำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่ม ให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วย การเรียนรู้รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตาม ความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้ จาก 8 กลุ่มในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วง

ชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกช่วงชั้น ให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิต (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ม.ป.ป. : 20-21)

2.1.4 การจัดการศึกษาอิสลามศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการชุมชน จึงได้จัดการศึกษาในรูปแบบการผสมผสานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เปิดการเรียนการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยให้มีการเรียนการสอนวิชาสามัญควบคู่กับวิชาอิสลามศึกษา(ใช้หลักสูตรเช่นเดียวกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม/ปอเนาะ) และวิชาพุทธศาสนา (ใช้หลักสูตรปริยัติธรรม) ดังคำกล่าวต่อไปนี้

ด้วยกระทรวงมหาดไทยได้รับบัญชาจากนายกรัฐมนตรีเมื่อครั้งเดินทางไปปฏิบัติราชการพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ระหว่างวันที่ 13-14 สิงหาคม 2548 ให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นพิจารณาความเป็นไปได้ในการนำวิชาการเกี่ยวกับศาสนาอิสลามไปสอนในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งกระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้วว่า การสนับสนุนส่งเสริมการเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลซึ่งจะเป็นแนวทางที่ทำให้นักเรียนไทยมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีโอกาสรับบริการทางการศึกษาจากภาครัฐได้อย่างครบถ้วนยิ่งขึ้น รวมทั้งจะได้รับความสะดวกสบายเรื่องอาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอนและสวัสดิการต่าง ๆ และที่สำคัญจะได้รับการถ่ายทอดที่ได้มาตรฐานทั้งวิชาสามัญและอิสลามศึกษา ดังนั้น เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายนายกรัฐมนตรี จึงให้จังหวัดแจ้งเทศบาลดำเนินการ ดังนี้

1. ปรับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 โดยจัดทำและพัฒนาสาระการเรียนรู้ เนื้อหาอิสลามศึกษาและพุทธศาสนาในหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นมาตรฐาน พร้อมทั้งปรับเพิ่มชั่วโมงการเรียนการสอนอิสลามศึกษาและพุทธศาสนาให้มากขึ้น
2. การจัดการเรียนหลักสูตรอิสลามศึกษาฟิรฎูอีน (หลักสูตรตาดีกา) ประจำปี พ.ศ.2548 (ฉบับปรับปรุง) ให้เทศบาลและสถานศึกษาประสานงานกับคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดในพื้นที่ใกล้สถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษาฟิรฎูอีน(หลักสูตรตาดีกา) ที่ใช้สถานที่จัดการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบัน โดยให้โรงเรียน

อำนวยความสะดวกในการใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนเป็นสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรอิสลามศึกษาฟิรฎูอีน(หลักสูตรตาดีกา) แทนสถานที่เดิม ซึ่งใช้ครูผู้สอนตาดีกาชุดเดิม เป็นผู้สอน ทั้งนี้ โดยทางราชการจะสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในเรื่องอุปกรณ์การเรียน อาคารสถานที่เรียน ตลอดจนสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจ(ที่ละหมาด) รวมทั้งการจัดอาหารกลางวัน ให้กับนักเรียน และการสนับสนุนค่าตอบแทนครูผู้สอนเพิ่มเติมให้มากกว่าที่ได้รับอยู่เดิม เพื่อแสดงถึงการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันที่จะนำไปสู่การสร้าง ความสมานฉันท์ระหว่างทางราชการ กับประชาชน

3. ปรับการเรียนการสอนของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เป็นลักษณะ รูปแบบผสมผสาน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โดยจัดให้มีการเรียนวิชาสาย สามัญควบคู่กับวิชาอิสลามศึกษา (ใช้หลักสูตรเช่นเดียวกับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหรือ ปอเนาะ) และวิชาพุทธศาสนา (ใช้หลักสูตรปริยัติธรรม) เมื่อจบหลักสูตรแล้วจะได้รับระเบียบ การเรียนทั้งวิชาสายสามัญและสายอิสลามศึกษาหรือพุทธศาสนา ประกาศนียบัตร 2 ฉบับ นักเรียนไทยสามารถศึกษาต่อด้านอิสลามศึกษาระดับสูงได้เช่นเดียวกับผู้ที่จบจากโรงเรียนเอกชน สอนศาสนาอิสลาม(ปอเนาะ) ซึ่งจะเป็นแรงดึงดูดใจและทางเลือกให้นักเรียนไทยมุสลิมและ ผู้ปกครองส่งบุตรหลานเรียนในโรงเรียนสายสามัญมากขึ้น การเปิดการเรียนการสอนให้เริ่มขึ้นใน ภาคเรียนที่ 2 พ.ศ.2548 (เดือนพฤศจิกายน 2548)

4. ให้ทุกโรงเรียนจัดให้มีสถานที่สำหรับนักเรียนไทยมุสลิมประกอบ ศาสนกิจ (ที่ละหมาด) ให้มีความสะดวก เหมาะสมเป็นมาตรฐานและเอื้อต่อการให้ราษฎรใน ชุมชนมาใช้ประโยชน์ร่วมกัน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, ม.ป.ป. : 6-7)

2.2 งานการเรียนการสอนตามขอบข่ายงานวิชาการ

ขอบข่าย หมายถึง ขอบเขตงาน ซึ่งตรงกับคำว่า Scope ในภาษาอังกฤษ คือ การกำหนดกรอบของการทำงานให้อยู่ในวงจำกัด เพื่อส่งผลให้งานที่ดำเนินการนั้น มีความ สมบูรณ์ครบถ้วน ก่อให้เกิดทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สันติ บุญภิรมย์, 2547 : 9)

การบริหารงานในสถานศึกษาต้องอาศัยงานหลายๆงานด้วยกัน ซึ่งตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นั้นมี 4 งาน ได้แก่ งานด้านวิชาการ งานด้าน งบประมาณ งานด้านการบริหารงานบุคคล และงานด้านการบริหารทั่วไป ซึ่งในแต่ละงานล้วนแต่มี ความจำเป็นและจะต้องอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน ส่วนในด้านของการพัฒนาและกระบวนการ จัดการเรียนการสอน งานที่สำคัญได้แก่ งานด้านวิชาการ เพราะงานด้านนี้ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญ ของสถานศึกษาที่จะมีการพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ แต่ ทั้งนี้ทั้งนั้นในการบริหารงานจะได้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับ

ปัจจัยเหล่านี้ คือปัจจัยด้านผู้บริหารโรงเรียน ครู และระบบของการบริหารงานวิชาการ(นิตยา เพ็ชรไทยพงศ์, 2545 : 11; เฉลิมพล และชัน, 2550 : 16)

ดังนั้น ในการบริหารงานวิชาการจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับขอบข่ายการบริหารงานด้านวิชาการให้เป็นอย่างดี ดังคำอธิบายขอบข่ายของงานวิชาการที่นักวิชาการได้กำหนดและอธิบายไว้ ดังนี้

กิติมา ปรีดีติลล(2523 : 57-58) ได้แบ่งขอบข่ายงานวิชาการออกเป็น 6 ประการดังนี้

1. แผนการปฏิบัติงานด้านวิชาการ
2. หลักสูตรและการสอน
  - 2.1 หลักสูตร
  - 2.2 ประมวลการสอน
3. การจัดการเรียนการสอน
  - 3.1 การจัดตารางสอน
  - 3.2 การจัดชั้นเรียน
  - 3.3 การจัดครูเข้าสอน
  - 3.4 การจัดแบบเรียน
  - 3.5 การจัดห้องสมุด
  - 3.6 การจัดทำคู่มือครู
4. สื่อการสอน
5. การปรับปรุงการเรียนการสอน
  - 5.1 การนิเทศการสอน
  - 5.2 การฝึกอบรม
6. การวัดและประเมินผล

ส่วนอุทัย บุญประเสริฐ(2538 : 85) ได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการในโรงเรียนไว้ 6 ประการเช่นกัน ดังนี้

1. หลักสูตรและการจัดการนำหลักสูตรไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับหลักการ และหลักเกณฑ์การบริหารหลักสูตร
2. การสอน การบริหารการสอน และการปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ บรรลุหลักการ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. กิจกรรมนักเรียน และการบริหารกิจกรรมนักเรียน ให้เสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ให้ได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. สื่อกับกิจกรรมการเรียนการสอน และงานห้องสมุด เพื่อเสริมหรือสนับสนุนการเรียนการสอนส่วนต่างๆ ตามหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ และช่วยให้ครูมีความรู้ที่ก้าวหน้า กว้างขวาง และทันสมัยอยู่เสมอ

5. การวัดผลและประเมินผลการศึกษาของตัวผู้เรียน และการประเมินมาตรฐานหรือการประเมินผลสำเร็จของงานทางวิชาการของโรงเรียน โดยส่วนรวมทั้งโรงเรียน

6. การจัดการนิเทศการศึกษาและการพัฒนาวิชาชีพสำหรับครู และบุคลากรทางการศึกษาอื่นๆ ของโรงเรียน

นอกจากนี้ นิตยา เพ็ชรไทยพงศ์ (2545:16) ได้มีการประมวลขอบข่ายงานวิชาการออกเป็น 7 ประการคือ

1. งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. งานการจัดการเรียนการสอน
3. งานสื่อการเรียนการสอน
4. งานห้องสมุด
5. งานวัดและประเมินผลการเรียนการสอน
6. งานนิเทศภายใน
7. งานพัฒนาบุคลากร

อีกทั้ง นิตยา มีสยะ (2545:15) ได้กล่าวว่างานวิชาการเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียนส่วนขอบข่ายงานด้านวิชาการกล่าวโดยสรุปแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้คือ 1) งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ 2) งานด้านการจัดการเรียนการสอน 3) งานด้านสื่อการเรียนการสอนและ 4) งานด้านงานวัดและการประเมินผล

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 32) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารสถานศึกษา มีจำนวน 4 ด้าน หรือ 4 งาน หลัก ได้แก่

1. การบริหารวิชาการ
2. การบริหารงบประมาณ
3. การบริหารงานบุคคล
4. การบริหารทั่วไป

ส่วนของขอบข่าย/ภารกิจการบริหารงานวิชาการ ตามแนวทางการปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 33-38) มีทั้งหมด 12 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา

6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ที่จัดการศึกษา

ขอบข่ายของงานวิชาการของนักวิชาการต่าง ๆ ล้วนแต่มีความเห็นที่คล้ายคลึงกัน และเห็นพ้องกันในทุกด้าน แต่ในส่วนของขอบข่ายงานวิชาการที่มีความเหมือนกันในบรรดา ความเห็นของนักวิชาการทั้งหลายมีด้านด้วยกัน นั่นคือ งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไป ใช้ งานด้านการจัดการเรียนการสอน งานด้านสื่อการเรียนการสอนและงานด้านการวัดและการ ประเมินผล ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ขอบข่ายงานวิชาการจะต้อง ประกอบด้วยงานเหล่านี้ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงประมวลแนวคิดขอบข่ายงานวิชาการจาก นักวิชาการต่าง ๆ มากำหนดเป็นเนื้อหา 4 ด้านดังจะกล่าวต่อไปดังนี้

2.2.1 หลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารโรงเรียนที่จำเป็นต้อง ให้ความสำคัญกับหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร เนื่องจากหลักสูตรเป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางที่ จะทำให้ผู้เรียนหรือผู้รับบริการไปถึงจุดมุ่งหมายปลายทางของการศึกษา หน่วยงานหรือ สถานศึกษามีความต้องการให้ผู้เรียนเป็นเช่นไร มีการกำหนดหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร และ เป็นหัวใจหลักของการศึกษาที่สามารถไปสู่เป้าหมายที่กำหนดได้เป็นอย่างดีและประสบผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน ดังในอัลกุรอานที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

(153 :)

ความว่า "และแท้จริงนี่คือทางของข้าอันเที่ยงตรง พวกเจ้าจงปฏิบัติ ตามมันเถิด และอย่าปฏิบัติตามหลาย ๆ ทาง เพราะมันจะทำให้พวก เจ้าแยกออกจากทางของพระองค์ นั่นแหละที่พระองค์ได้สั่งเสียมัน ไว้แก่พวกเจ้า เพื่อว่าพวกเจ้าจะยำเกรง" (สุเราะฮ์อัลอันอาม: 153)

จากโครงการอัลกุรอานข้างต้นชี้ให้เห็นว่า ผู้ใดก็ตามที่ได้ดำเนินชีวิตตามแนวทางแบบฉบับที่ถูกต้อง แน่ใจว่าเขาจะได้รับสิ่งที่ดีงามในชีวิตของเขา แต่ถ้าเขาได้ใช้ชีวิตของเขาไปในหลายทิศทาง และเป็นทิศทางที่ไม่ถูกกำหนดโดยอิสลาม แน่ใจว่าเขาจะได้รับการหลงทางในชีวิตของเขาตลอดไป

ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนผู้บริหารโรงเรียนและครูสอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรตลอดจนสามารถกำหนดหลักสูตรที่แน่ชัดและตรงตามความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ก่อนที่จะมีการสร้างหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนและครูสอนจะต้องทำความเข้าใจหลักสูตรให้ดีเสียก่อน จากนั้นจึงสามารถที่จะกำหนด และสร้างหลักสูตรขึ้นมา

2.2.1.1 ความหมายหลักสูตรและการใช้หลักสูตร

ในส่วนของคำนิยามของหลักสูตรนั้น มีนักปราชญ์ทางหลักสูตรทั้งหลายต่างให้คำนิยามของหลักสูตรที่แตกต่างกัน สุดแล้วแต่ว่าใครจะมองหลักสูตรไปในทิศทางใด อย่างไร ต่อไปนี้จะเป็นคำนิยามของหลักสูตรที่ทางนักปราชญ์ได้กล่าวไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546 : 1272) ได้ให้ความหมายหลักสูตรว่าเป็นประมวลวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในการศึกษาเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2539 : 34) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า เป็นการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนวางแผนหรือจัดระบบทางการศึกษาเกี่ยวกับประมวลวิชา

สมคิด พรหมจรรย์(2545 : 19) ได้รวบรวมความหมายของหลักสูตรและสรุปว่า หลักสูตร คือ ข้อกำหนดที่ระบุมวลประสบการณ์ที่กำหนดไว้ของหลักสูตรอย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความสามารถเจตคติ และทักษะตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ดังนั้นสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง การวางแผนหรือจัดระบบทางการศึกษาเกี่ยวกับประมวลวิชา ประสบการณ์ต่าง ๆ ของการจัดการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะต่างๆที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเป็นเนื้อหา หลักสูตรนั้นเป็นเนื้อหา สารสำคัญและกิจกรรมต่างๆที่สนองวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่พึงประสงค์ ประสบการณ์ต่าง ๆ การจัดการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะต่างๆที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แต่ถ้าหากว่าโรงเรียนประสบปัญหาทางด้านหลักสูตร เช่น หลักสูตรยังไม่สมบูรณ์ หรือหลักสูตรไม่ตรงกับความต้องการและไม่เหมาะสมกับชุมชนหรือ

สภาพแวดล้อม ดังนั้นจึงถือได้ว่าเป็นปัญหาต่อการจัดการเรียนการสอน และเช่นเดียวกันโรงเรียนที่มีหลักสูตรถูกต้องตามรูปแบบและความต้องการหรือมีความเหมาะสมของชุมชนก็จะเกิดประโยชน์สูงสุดได้

ส่วนการใช้หลักสูตร หมายถึง การนำหลักสูตรที่มีความสมบูรณ์ ผ่านการทดลองใช้และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง พัฒนาเสร็จเรียบร้อยแล้วจนมีการนำหลักสูตรไปปฏิบัติใช้ให้เกิดผลทางการเรียนการสอน ซึ่งบุคคลที่มีความสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประโยชน์คือ ผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนโรงเรียน(วิชัย ประสิทธิ์วิฑูฒิเวชช์, 2542 : 102-119)

นอกจากนี้เฉลิมพล และชัน ได้ให้ความหมายของการใช้หลักสูตรว่า เป็นการตีความและกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรการเรียนการสอน รวมทั้งการจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้เป็นหลักสูตรเป้าหมาย อีกทั้งงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้นั้น เป็นการบริหารงานวิชาการที่เป็นกระบวนการในการใช้หลักสูตรทั้งหมด เพื่อให้ นักเรียนได้พัฒนาตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตร จะต้องศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตรตามที่กำหนด การวิเคราะห์หลักสูตร วางแผนการใช้และปฏิทินปฏิบัติงานตามหลักสูตร การจัดเตรียมทรัพยากรในการดำเนินงาน การใช้เอกสารประกอบหลักสูตร การจัดทำเอกสารประกอบความรู้เนื้อหาวิชาการ ปรับสร้างพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น หาแนวทางแก้ไขปัญหาจากการใช้หลักสูตรและประเมินผลการใช้หลักสูตร และเพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์ และร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน ให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง(เฉลิมพล และชัน , 2550 : อ้างถึงในวีระศักดิ์ รักษ์โพธิวงศ์, 2544 : 10; ถวัลย์ มาศจรัส, 2545 : 66; นิตยา มีสเยาะ, 2545 : 17)

วิชัย วงษ์ใหญ่(2523 อ้างถึงใน ดุสิต ณ สุวรรณ, 2539 : 16-17) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ต้องดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การเตรียมวางแผนเพื่อใช้หลักสูตร

ครูหรือผู้บริหารโรงเรียนจะต้องวิเคราะห์หลักสูตรว่า จุดมุ่งหมายของการพัฒนาหลักสูตรและการสอนครั้งนี้มีเป้าประสงค์ที่แท้จริงคืออะไร และสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและชุมชนเพียงไร การนำหลักสูตรมาปรับใช้นั้น ทางโรงเรียนต้องมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงเพียงใด วัสดุประกอบหลักสูตรและแหล่งข้อมูลต่างๆจะจัดหาได้อย่างไร และโดยวิธีใด งบประมาณ อาคารสถานที่ที่มีเพียงพอหรือไม่ การเตรียมบุคลากรที่ไปใช้แม้ว่าตัวหลักสูตรจะพัฒนาขึ้นมาดีเลิศเพียงใด ถ้าการใช้หลักสูตรขาดความเข้าใจและความไม่พร้อม การพัฒนาหลักสูตรไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ว่าจะประสบความสำเร็จได้ยาก

2. การเตรียมอบรมครูเพื่อใช้หลักสูตร

การจัดอบรมครูนั้นจะต้องพิจารณาวางโครงการให้ชัดเจน และมีขั้นตอน ควรจะทำในรูปแบบใด ระยะเวลาและวิทยาการที่จะให้การฝึกอบรมได้แก่บุคลากรใดบ้าง เพื่อที่จะให้ครูได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงการนำหลักสูตรไปปรับใช้อย่างไร

3. การจัดครูเข้าสอน

การจัดครูเข้าสอนควรคำนึงถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยยึดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก และพยายามจัดประสบการณ์ต่างๆให้ครบตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

4. การจัดตารางสอน

หลักของการจัดตารางสอนจะต้องคำนึงถึงการเรียนรู้วิชาต่างๆไม่ควรใช้เวลาเท่าๆกัน ระดับความยากง่ายของการเรียนรู้ย่อมแตกต่างกัน

5. การจัดบริการวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน

การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู เอกสารแบบเรียนและสื่อการเรียน เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจัดทำ เพราะการมีวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียน จะช่วยแบ่งเบาภาระของครูได้มาก ในการจัดทำสื่อการเรียนอาจจะร่วมกันจัดทำขึ้นเองหรือจัดซื้อ แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์มากที่สุด

6. การประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร

การใช้หลักสูตรจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น บุคลากรในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน หรือผู้ที่อยู่นอกโรงเรียน เช่น ผู้ปกครอง ประชาชนในชุมชน เพื่อให้ทราบถึงความมุ่งหมายของหลักสูตร ความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงและสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

7. การจัดสภาพแวดล้อมและการเลือกสรรโครงการ

กิจกรรมเสริมหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจะเป็นประโยชน์อย่างมากแก่ครูและนักเรียน เช่น การนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ การจัดบริการด้านวิชาการแก่ครู ตลอดจนการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครูด้วยกัน

8. การจัดโครงการประเมินผลการใช้หลักสูตรและการ

ปรับปรุงหลักสูตรการดำเนินการในเรื่องนี้ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจะต้องทำเป็นขั้นตอน ถ้าจุดมุ่งหมายของหลักสูตรกำหนดไว้อย่างชัดเจน การประเมินผลเพื่อปรับปรุงก็ทำได้ง่ายและตรงจุดว่าการปรับปรุงควรจะเริ่มที่จุดใดบ้าง มีวิธีการทำอย่างไร สำหรับการประเมินหลักสูตร ควรมีการประเมินทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

นอกจากนี้อุทัย บุญประเสริฐ(2540 : 38-40) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ มีดังนี้

1. ต้องศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรที่โรงเรียน ให้ทราบเกี่ยวกับสาระสำคัญของหลักสูตรให้แน่ชัดในเรื่องของหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการ มวลประสบการณ์เวลาเรียน การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างเอกสารหลักสูตรชนิดต่าง ๆ เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่ครูให้ได้ใช้และปฏิบัติตามหลักสูตรได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2. ต้องเป็นผู้นำในการนำหลักสูตรไปใช้ จัดประชุมเพื่อวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ดูแลการดำเนินการ ประสานงานการดำเนินการใช้หลักสูตร ประชุมผู้เกี่ยวข้องและครูผู้สอนเพื่อชี้แจงแนะนำ ทบทวนหลักสูตร ติดตามผลการปฏิบัติและจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้หลักสูตร

3. จัดหาหลักสูตร เอกสารหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร แนวการสอน คู่มือครูแผนการสอน คู่มือครู หนังสือเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม คู่มือประเมินผลและวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น

4. เตรียมครูให้พร้อมที่จะใช้หลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่ อบรมครูให้มีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรและวิธีการใช้หลักสูตรให้สัมฤทธิ์ผลตามที่หลักสูตรกำหนด ช่วยให้ครูพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติที่เคยปฏิบัติอยู่เช่นเดิมสู่แนวหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่ในขณะนั้น

5. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ปกครองทราบและเข้าใจ เพื่อจะได้มีส่วนช่วยส่งเสริมในการใช้หลักสูตรให้เกิดผลในเด็กดียิ่งขึ้น

6. จัดครูเข้าสอนให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ และให้จัดทำแผนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้การใช้หลักสูตรเป็นไปได้อย่างสะดวกและราบรื่น

7. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เหมาะสม

8. จัดการด้านการบริการการใช้หลักสูตรแก่ครูในโรงเรียน โดยจัดให้มีฝ่ายบริการหลักสูตร

9. นิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยการเยี่ยมและสังเกตการณ์สอนเป็นครั้งคราว เพื่อจะได้ทราบปัญหา จะได้ให้คำแนะนำ คำปรึกษาและช่วยเหลือตามที่ครูต้องการ นิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

2.2.1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

ซุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545 : 26-27) ได้สรุปองค์ประกอบของหลักสูตรที่ถูกกล่าวไว้โดยไทเลอร์ (Tyler, 1950 : 1), ทาบ (Taba, 1962 : 422) และโบแชมป์ (Bocham, 1975:107) ซึ่งสรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ ได้แก่

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ซึ่งกล่าวโดยละเอียดดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Objective) เป็นการบ่งบอกถึงทิศทางว่าจะพัฒนาผู้เรียนไปในลักษณะใด การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรว่าเป็นการกระทำหลังจากที่ได้ทราบลักษณะสภาพข้อมูลพื้นฐานว่าควรแก้ปัญหาสนองความต้องการของสังคมและของผู้เรียนอย่างไร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะเป็นเครื่องชี้แนะต่อการจัดหลักสูตรตลอดจนถึงการจัดการเรียนการสอน

การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรคำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น ความต้องการของผู้เรียน คุณค่าที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนซึ่งจำแนกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) และด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain)

นอกจากนี้ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรยังคำนึงถึงความต้องการของสังคม โดยเน้นการเป็นคนดีมีคุณธรรม ต้องการให้เป็นผู้มีความรู้ มีคุณธรรม ซึ่งมักจะใช้ควบคู่กันว่า มีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งคุณธรรมเป็นส่วนที่เกิดจากจิตพิสัย และเป็นที่ยึดมั่นของสังคมเพื่อความอยู่รอดของบุคคล เป็นผลให้สังคมเจริญก้าวหน้าและมีความสันติสุข

2. เนื้อหาวิชา เป็นส่วนที่ประมวลเนื้อหาสาระและประสบการณ์ต่าง ๆ นำไปสู่จุดมุ่งหมาย ซึ่ง ได้แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) ข้อเท็จจริงและความรู้ธรรมดา 2) ความคิดรวบยอดและหลักการ 3) การแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ 4) เจตคติและค่านิยม 5) ทักษะทางกาย และประการสำคัญในการจัดเนื้อหาวิชาต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่อไปนี้

รูปแบบของหลักสูตร

ขอบเขตของหลักสูตร

ขอบเขตของความเหมาะสมของผู้เรียนในระดับ วัย เพศ และความแตกต่างของผู้เรียน

3. กิจกรรมการเรียนการสอน เป้าหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ครูทำให้ผู้เรียนหรือผู้รับบริการการศึกษาได้มีความรู้ทักษะในการนำไปใช้ในชีวิตและสังคมได้ สามารถคิดเป็นร้อยละทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ทดลอง มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และเกิดค่านิยมที่ดีต่อตนเอง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ควรคำนึงถึงพื้นฐาน 3 ประการดังนี้

3.1 การสำรวจหาประสบการณ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับการใช้เวลา การให้โอกาสสร้างกระบวนการ และการค้นพบด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้สิ่งที่อยู่แวดล้อมผู้เรียน

3.2 การบูรณาการ เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากการสำรวจเป็นการรวบรวมข้อมูล โครงสร้าง แนวความคิด สังกัป ความจำ เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา และสามารถหลอมรวมเข้าด้วยกันให้สมบูรณ์ขึ้น

3.3 การถ่ายโยงความรู้สึก เป็นการรวมความรู้สึก ค่านิยม เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สังกัป แนวคิดในการแก้ปัญหาขึ้นในตัวเอง อันเป็นผลมาจากประสบการณ์เรียนรู้จากข้อมูลต่าง ๆ

กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากผู้สอนกับผู้เรียนจะบรรลุความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้ คือ

กิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน

เมื่อปฏิบัติกิจกรรมนั้นแล้วผู้เรียนสามารถทราบผลของการกระทำ ถูกต้องหรือไม่ ดีหรือไม่ดีอย่างไร ควรปรับปรุงแก้ไขหรือไม่อย่างไร

การได้รับเสริมแรงในผลแห่งการกระทำ เช่น คำชมของผู้สอนในระหว่างปฏิบัติการหรือเมื่อเสร็จสิ้นแล้ว

ธรรมชาติของการเรียนรู้ ผู้เรียนยอมเรียนรู้สิ่งที่ยากไปสู่สิ่งที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเนื้อหาและกิจกรรมควรจัดลำดับจากง่ายไปหายาก

ผู้เรียนต้องมีความพร้อม ความสนใจ ความต้องการยอมทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี

ดังนั้น หลักการดังกล่าวส่งผลต่อการเรียนรู้และเป็นการทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนมีคุณค่าต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สอน ผู้สอนได้ใช้เทคนิควิธีอย่างไร ซึ่งมีรูปแบบการเรียนการสอนหลากหลายวิธี โดยเน้นความแตกต่างตามศักยภาพผู้เรียน

พิสนุ พงศ์ศรี(2549 : 134-135) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร มี 4 ประการ คือ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์เนื้อหาวิชาหรือสาระการเรียนรู้ การนำหลักสูตรไปใช้หรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นการกำหนดคุณลักษณะพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งกำหนดครบทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัยจิตพิสัย และทักษะพิสัย อาจจะแบ่งจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ทั่วไปและเฉพาะหรือไม่แบ่งก็ได้ เช่น จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545 ซึ่งเป็นหลักสูตรกลางฉบับปรับปรุงล่าสุด ได้กำหนดจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีลักษณะที่พึงประสงค์ 9 ข้อ โดยไม่แบ่งเป็นจุดมุ่งหมายทั่วไปหรือเฉพาะ เป็นต้น

2. เนื้อหาวิชาหรือสาระการเรียนรู้ เป็นเนื้อหาวิชาหรือสาระสำคัญหรือที่ต้องจัดไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อเอื้อต่อการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

โดยทั่วไปถ้าเป็นหลักสูตรระดับอุดมศึกษามักจะเรียนกว่าเนื้อหารายวิชา แต่หลักสูตรสถานศึกษา
ชั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2545 ซึ่งเป็นหลักสูตรกลาง จะเรียกว่าสาระการเรียนรู้ โดยแบ่งออกเป็น
กลุ่มสาระวิชาต่าง ๆ 8 กลุ่มและยังเปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
ได้ โดยเน้นสาระการเรียนรู้ที่เป็นแกนกลาง และของท้องถิ่นได้ด้วย

3. การนำหลักสูตรไปใช้หรือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การนำ
หลักสูตรไปใช้หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นหน้าที่ของผู้สอนและผู้เกี่ยวข้อง ที่จะต้องจัด
ส่วนประกอบต่างๆ เช่น คู่มือครู แผนการสอน หรือแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหนังสือ
ต่าง ๆ เอกสาร สื่อต่าง ๆ ฯลฯ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้หลักสูตรบรรลุ
จุดมุ่งหมายได้

4. การประเมินผล การประเมินผลอาจแบ่งได้เป็น 2 ประการ
คือ การประเมินคุณลักษณะผู้เรียนตามหลักสูตรในรายวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ และ
การประเมินหลักสูตรซึ่งการประเมินผลบั้นนี้ หมายถึง การประเมินหลักสูตร ส่วนการประเมิน
คุณลักษณะผู้เรียนหรือการประเมินผลการเรียนรู้ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 4

จากการที่ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบของหลักสูตรจะเห็นได้ว่า
องค์ประกอบหรือส่วนประกอบทั้งหมดของหลักสูตรมีความพยายามที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์
แก่ผู้เรียน โดยสังเกตจากนักวิชาการทั้งหลายที่มีแนวโน้มในทางเดียวกันถึงองค์ประกอบของหลักสูตร
ว่าจะต้องเริ่มจากการวางจุดประสงค์ที่ชัดเจน ต่อด้วยการสร้างเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับผู้เรียน
เมื่อมีเนื้อหาสาระที่ดีแล้วครูจะต้องมีการสรรหากิจกรรมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความรู้มากที่สุด และที่
สำคัญเมื่อการเรียนการสอนเริ่มขึ้นแล้วครูจะต้องมีการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อ
เป็นการศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าเกิดผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด

2.2.1.3 การพัฒนาหลักสูตร

สังต์ อุทรานันท์(2532 : 34-37) ได้กล่าวว่าในการที่จะเกิด
การพัฒนาหลักสูตรได้ดีนั้น จะต้องอาศัยการดำเนินการที่เป็นระบบ ดังต่อไปนี้

ข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย ประวัติและปรัชญาการศึกษา
สังคมและวัฒนธรรม ความรู้เกี่ยวกับผู้เรียน ทฤษฎีการเรียนรู้ ธรรมชาติของเนื้อหาสาระ

ระบบการร่างหลักสูตร ประกอบด้วย วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
กำหนดจุดมุ่งหมายของ หลักสูตร คัดเลือกและจัดหาเนื้อหาสาระ กำหนดวิธีการประเมินผล
(อาจจะ)ทดลองใช้หลักสูตร ตลอดจนการปรับปรุงหลักและการนำสูตรก่อนจะนำไปใช้

ระบบการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย จัดทำเอกสารประกอบ
หลักสูตร เตรียมบุคลากรบริหารและบริการหลักสูตร ดำเนินการสอนตามหลักสูตร และการ
ประเมินหลักสูตรก่อนการนำไปใช้ นิเทศการใช้หลักสูตร

ระบบการประเมินหลักสูตร ประกอบด้วย ประเมิน
ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรและประเมินระบบหลักสูตร

นอกจากนี้เมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนการสอนแล้ว ผู้สอน
จะต้องนำทั้งหมดมาทำการปรับปรุงแก้ไข

การดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์
(2545 : 35 อ้างถึงใน Taba, 1962) ได้กำหนดขั้นตอนไว้ดังนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี
ซึ่งในปัจจุบันสืบเนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปทำให้ส่งผลต่อสภาพสังคม
เปลี่ยนแปลงไปด้วย และเทคโนโลยีที่สามารถนำมาใช้เพื่อสื่อทางการศึกษามีมากขึ้น จึงทำให้
ผู้สอนมีความพัฒนาหลักสูตรอยู่เสมอ

2. ปรัชญาการศึกษาที่ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย สืบเนื่อง
จากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม ทำให้การศึกษาต้องปรับเปลี่ยนไปด้วย เช่น จากการ
ยึดครูเป็นศูนย์กลางต้องเปลี่ยนเป็นยึดผู้เรียนที่ศูนย์กลาง เน้นการเรียนรู้อาศัยประสบการณ์ตรง
ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ทดลองฝึกงาน และเน้นกระบวนการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น ให้
เรียนรู้หลากหลายตามศักยภาพของผู้เรียน ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรยังมีความจำเป็นมากขึ้น

3. ความต้องการของผู้เรียน ในปัจจุบันผู้เรียนต้องการ
เรียนรู้ในสิ่งที่มีความหมายกับตนเองมากขึ้น การนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความอยู่รอดและ
ความสงบสุขของชีวิตการจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นอย่าง
ยิ่ง

4. ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น เป็นความจำเป็นที่
ต้องคำนึงถึงสภาพของสังคม และวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของผู้เรียนในชุมชน เพื่อเขาสามารถ
ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยไม่สร้างปัญหาให้กับสังคม รู้จักรับผิดชอบ รู้จักหน้าที่การเป็นพลเมือง
ที่ดีของสังคม การจัดหลักสูตรให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาหลักสูตร
อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน

5. การพัฒนากระบวนการและรูปแบบทางการศึกษาทำ
ให้การจัดเนื้อหา วิธีการสอนรวมทั้งการวัดผลและประเมินผล ต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย เช่น
การจัดการศึกษาทางไกล การศึกษาด้วยตนเอง การใช้บทเรียนสำเร็จรูป การใช้เครื่อง
คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การศึกษาการบวนการปัญหา เป็นต้น การปรับปรุงเนื้อหาวิชา จุดประสงค์
ของหลักสูตรการกำหนดวิธีการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินย่อมต้องการพัฒนาหลักสูตร
ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับ
ทางเลือกในการปรับปรุงจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล
ให้มีความเหมาะสมและก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากยิ่งขึ้น

2.2.1.4 ลักษณะของหลักสูตรที่ดี

หลักสูตรมีหลายรูปแบบ ซึ่งนักวิชาการชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ให้แนวคิดที่แตกต่างกัน

พิสนุ พงศ์ศรี(2549 : 135) ได้แบ่งลักษณะของหลักสูตรที่ดีออกเป็น 6 ประการ ดังนี้

1. สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ของสังคม
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความชัดเจน มาจากข้อมูลพื้นฐานที่ถูกต้องครอบคลุม
3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรต้องพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนครบทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย อย่างสมดุลกัน
4. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นระบบต่อเนื่องกันตามลำดับสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

5. มีความยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพการณ์
6. สามารถประเมินผลได้

ส่วนสุนีย์ ภูพันธ์(2546 : 19-20) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของหลักสูตรที่ดีที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา
2. ตรงตามลักษณะของพัฒนาการของเด็กในวัยต่าง ๆ
3. ตรงตามลักษณะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและเอกลักษณ์ของชาติ

4. มีเนื้อหาสาระของเรื่องที่สอนบริบูรณ์เพียงพอที่จะช่วยให้นักเรียนคิดเป็นร้อยละ ทำเป็น และมีพัฒนาการในทุกด้าน

5. สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน
6. ควรสำเร็จขึ้นด้วยความร่วมมือของทุกฝ่าย
7. มีการยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่างๆ
8. ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องกันไป โดยเรียงลำดับความยากง่ายไม่ให้ขาดตอนจากกัน

9. ต้องเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิต

10. ต้องมีการเพิ่มพูนและส่งเสริมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นของเด็ก

11. ควรมีการส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิดริเริ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต

12. ต้องส่งเสริมให้เด็กทำงานเป็นอิสระ และทำงานร่วมกัน เป็นหมู่คณะ เพื่อพัฒนาให้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

13. บอกถึงแนวทาง วิธีสอน และอุปกรณ์สื่อการสอน ประกอบเนื้อหาสาระที่จะสอนไว้อย่างเหมาะสมสม

14. มีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา เพื่อทราบข้อบกพร่องใน อันที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

15. ต้องมีการจัดประสบการณ์ให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆ

16. ต้องส่งเสริมให้เด็กรู้จักแก้ปัญหา

17. ต้องมีการจัดประสบการณ์ที่มีความหมายต่อชีวิตของเด็ก

18. ต้องมีการจัดประสบการณ์และกิจกรรมหลายๆ อย่าง เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เลือกอย่างเหมาะสมตามความสนใจ ความต้องการ และความสามารถของแต่ละบุคคล

19. ต้องมีการวางกฎเกณฑ์ไว้อย่างเหมาะสมแก่การนำไป ปฏิบัติและสะดวกแก่การวัดและประเมินผล

สรุปที่ดี หลาบมาลา(2550 : 10 อ้างถึงใน Bybee and Scotter, 2007) ได้กล่าวว่าหลักสูตรที่ดีนั้นจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรต้องปรับความรู้และความคิดเกี่ยวกับโลกให้ ถูกต้อง

2. หลักสูตรต้องครอบคลุมทั้ง 3 รายการ คือ ความรู้ใน ข้อมูล กรอบของหลักการและวิธีการจัดระบบความรู้ ถ้าให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการและประวัติการ สร้างองค์ความรู้ที่สำคัญด้วยก็ยิ่งดี

3. หลักสูตรจะต้องเน้นการให้ประสบการณ์นักเรียนนมนการ เรียนรู้ตนเอง การคิดระดับสูง การแก้ปัญหาและการทำงานร่วมกันเป็นทีม

4. การปฏิบัติจะต้องมีความสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ ศาสตร์อื่น ๆ เช่น การอ่าน การบรรยาย การอภิปราย และการใช้สถานการณ์เสมือน

5. เนื้อหาที่นำมาไว้ในหลักสูตรต้องมีความเข้มและลึก เชื่อมโยงกับโลกจริง และมีจุดเน้นในหลักการที่สำคัญ

6. หลักสูตรต้องแสดงให้เห็นความเกี่ยวโยงระหว่างหลักการ และกระบวนการที่เด็กเรียนในรายวิชา ให้เห็นเป็นแนวความคิดหลักในภาพรวม

จะเห็นได้ว่าลักษณะของหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้นมีหลายประเภทหลายแนวคิดด้วยกัน แต่ละหลักสูตรมีหลักการ ความมุ่งหมาย และโครงสร้างที่เหมาะสมกับความ ต้องการของแต่ละบุคคล สังคม ชุมชน ว่าต้องการที่จะให้เป็นไปในทิศทางใดมากน้อยเพียงใด และสามารถสร้างคุณประโยชน์แก่ผู้รับมากน้อยเพียงใด ซึ่งทั้งหมดมีความสอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษาเช่นเดียวกัน

2.2.1.5 หลักสูตรอิสลามศึกษา

หลักสูตรอิสลามศึกษาที่ใช้ในโรงเรียนสังกัดเทศบาล สวมจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เปิดการเรียนการสอนแบบผสมผสานระหว่างหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐานและหลักสูตรอิสลามศึกษา คือหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 ซึ่งประกอบด้วยดังนี้

ก. หลักการของหลักสูตร

การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษามีความสอดคล้อง กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่กำหนดให้จัดการศึกษาเน้นความรู้คู่คุณธรรม จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรอิสลามศึกษาดังนี้คือ

(1) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับอิสลามศึกษาที่มุ่งให้มุสลิมทุก คนได้รับการศึกษาด้านอิสลามศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

(2) เป็นการศึกษาส่งเสริมให้ผู้เรียนถือปฏิบัติหลักการอิสลาม ในการดำรงชีวิต

(3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและ เต็มตามศักยภาพ

(4) เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างที่ยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้

(5) เป็นหลักสูตรจัดการศึกษาทุกรูปแบบ

ข. จุดมุ่งหมายหลักสูตร

หลักสูตรอิสลามศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มี ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อศาสนาอิสลาม โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

(1) มีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์และรอซูล ปฏิบัติตามหลัก คำสอนของอิสลามตลอดจนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

(2) สามารถให้ความคิดเห็นและเหตุผลในการวินิจฉัย
พิจารณาปัญหาต่างๆโดยปราศจากความงมงาย มีความคิดสร้างสรรค์ ปรับปรุงแนวทางปฏิบัติ
เพื่อพัฒนาตนเอง ชุมชน และประเทศชาติ

(3) มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในวิชาศาสนา ภาษา
อาหรับ ภาษามลายู และวิทยาการต่างๆสามารถยกระดับความเป็นอยู่ของสังคมมุสลิมให้
เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

(4) มีความภูมิใจในความเป็นมุสลิมที่ดี มีระเบียบวินัย
มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน และเสียสละเพื่อส่วนรวม

(5) มีความสามัคคี รู้จักทำงานเป็นกลุ่ม สามารถสร้าง
ความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุข

(6) เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตาม
หลักการอิสลาม

(7) รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพ และ
บุคลิกภาพที่ดี

(8) รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้าง
สิ่งที่ดีงามให้สังคม

(9) มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รัก
การเขียน และรักการค้นคว้า

ค. โครงสร้างของหลักสูตร

เพื่อให้สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัด
หลักสูตรของสถานศึกษาจึงได้มีการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรอิสลามศึกษา ดังนี้

(1) ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนกลาง ปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 1-3

(2) กลุ่มสาระการเรียนรู้

กำหนดกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่ง
ประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม
จริยธรรมของผู้เรียนเป็นกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มอิสลามศึกษา ประกอบด้วยวิชา อัลกุรอาน และฮัตตีฟฮ์ อัลหะดีษ เอกภาพ และศาสนบัญญัติ

กลุ่มสังคมศึกษาและจริยธรรม ประกอบด้วยวิชา อัคลาค และศาสนประวัติ

กลุ่มภาษา ประกอบด้วยวิชา ภาษาอาหรับ และภาษามลายู

(3) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นและเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 3 กลุ่ม

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงหุปัญญา และการสร้างสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งครูทุกคนจะต้องทำหน้าที่เป็นครูแนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเอง

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผนงาน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมเป็นกลุ่ม

(4) มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรอิสลามศึกษากำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 3 กลุ่มที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาอิสลามศึกษา เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาอิสลามศึกษา

2. มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คืออิสลามศึกษาตอนต้นปีที่ 6 อิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 และอิสลามศึกษาตอนปลายปีที่ 3

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรอิสลามศึกษา กำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้นสำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับปัญหาในชุมชนและสังคม คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็น

สมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นขึ้นตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

ต. เวลาเรียนตามหลักสูตร

หลักสูตรอิสลามศึกษาได้กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 (อิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-3) กำหนดเวลาเรียนประมาณปีละ 350-500 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 (อิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 4-6) กำหนดเวลาเรียนประมาณปีละ 350-500 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 (อิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1-3) กำหนดเวลาเรียนประมาณปีละ 500-650 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 (อิสลามศึกษาตอนปลาย ปีที่ 1-3) กำหนดเวลาเรียนไม่น้อยกว่าปีละ 650 ชั่วโมง

2.2.1.6 การจัดหลักสูตรอิสลามศึกษา

การจัดหลักสูตรอิสลามศึกษาเป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นอิสลามศึกษาตอนต้นถึงชั้นอิสลามศึกษาตอนปลาย หลักสูตรที่ทางสถานศึกษานำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้น จะต้องมีการกำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ และจัดมาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนหลังจากที่ผู้เรียนได้เรียนจบภายใน 12 ปี เมื่อมีการจัดสาระการเรียนรู้ดังกล่าวแล้ว สถานศึกษาจะต้องมีการนำโครงสร้างดังกล่าวมาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยต้องคำนึงถึงปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ นอกจากนี้สถานศึกษาจะต้องมีการจัดทำเนื้อหาสาระแต่ละวิชาและจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ ให้ครบสมบูรณ์ตามที่มาตรฐานได้กำหนดขึ้น นอกจากนี้ในการจัดเนื้อหาสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมนั้นจะต้องดำเนินการโดยให้อิสระแก่ผู้เรียนในการเลือกเรียนตามความสนใจ ความถนัด และความต้องการ นอกจากนี้สถาบันการศึกษาจะต้องมีการจัดทำสาระการเรียนรู้ให้ครบทุกช่วงชั้นด้วย

2.2.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญในการจัดการศึกษา เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นเป็นกระบวนการที่ครูสอนได้ใช้เทคนิคและ

วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ในบทเรียน ดังนั้นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนนั้นจะมีหลากหลายรูปแบบ อาทิเช่นรูปแบบการเรียนการสอนของท่านศาสตามูฮัมมัด ﷺ

))

¹((

ความว่า " จากมูอาวียะฮฺ บิน อัลฮากัม อัลสุละมียะฮฺ กล่าวว่า ฉันได้ ละหมาดกับท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ปรากฏว่ามีชายคนหนึ่งจากกลุ่ม พวกเราได้เกิดอาการจามขึ้นมา ฉันจึงได้กล่าวถ้อยคำว่า ปรากฏว่าทุกคนได้หันมามองฉันด้วยสายตาที่จ้องเขม็ง ฉันจึง กล่าว โอ้ ด้วยเกียรติของผู้ที่เป็นมารดา ด้วยกิจใดเล่าพวกท่านจึง ทำการมองต่อฉัน ด้วยสายตาเยี่ยงนี้ ปรากฏว่าพวกเขาได้ทำการ ตบมือบนขาอ่อนของพวกเขา ฉันจึงรู้ว่า แท้จริงพวกเขาต้องการ ให้ฉันเงิบ ท่านอุสมานได้กล่าวขึ้นว่า ในขณะที่ฉันได้เห็นพวกเขา เหล่านั้นพยายามที่จะทำให้ฉันเงิบ แต่ฉันก็ได้เงิบแล้ว ท่าน กล่าวต่อไปว่า ครั้งหนึ่งขณะที่ท่านท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ละหมาด และฉันขยันทันด้วยเกียรติของบิดาและมารดาของฉัน ท่านมิได้ ทูบตีฉัน มิได้เกี่ยวกราดต่อฉัน และมิได้ตำหนิฉันภายหลัง หลังจากนั้น ท่านได้กล่าวว่า แท้จริงการละหมาดนี้ไม่เป็นที่ อนุญาตในขณะปฏิบัติให้มีสิ่งใดจากคำพูดของมนุษย์ แท้จริงแล้ว การละหมาดนั้นคือ คือการตัสบีฮฺ การตักบีร์ และการอ่าน อัลกุรอาน

¹ Abi Dawud, 2001 ะหะดีษหมายเลข 926

หะดีษข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น สามารถใช้วิธีการได้หลายรูปแบบ ผู้สอนจะต้องดูถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และวิธีการที่ดีที่สุดในการจัดการศึกษาคือ การพูดอย่างประนีประนอมกัน ซึ่งสังเกตได้จากวิธีการสอนของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ได้กล่าวไว้ในบทหะดีษข้างต้นจะเห็นได้ว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ใช้วิธีการบอกกล่าวแก่มุอาวีเยะฮ์อย่างสุภาพและอธิบายอย่างช้า ๆ เพื่อให้มุอาวีเยะฮ์เกิดความเข้าใจอย่างทอ้งแท้

เมื่อครูผู้สอนรู้จักใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนแล้วก็จะเกิดความสนใจในสิ่งอื่น ๆ ตามมาเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่จะก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น เช่น เข้าใจในบริบท ความหมาย ประเภทและขั้นตอนวิธีการจัดการเรียนการสอน

2.2.2.1 ความหมายของการจัดการเรียนการสอน

ในกิจกรรมการเรียนการสอนมีเป้าหมายหลักคือ การทำให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามที่จุดประสงค์ได้วางไว้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นในการที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้นั้นจะต้องอาศัยกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนเป็นประการสำคัญ เพราะกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมภาคปฏิบัติที่ผู้สอนได้ปฏิบัติแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการสอนที่ได้กำหนดไว้ เช่นเดียวกันการจัดการเรียนการสอน คือ กระบวนการดำเนินการกิจกรรมหรือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูจัดให้แก่ผู้เรียนทุกชั้นตอนหรือเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ได้แก่การวางแผนการสอน การดำเนินงานสอน การใช้สื่อการสอน และการวัดผลการประเมินผล อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนนั้นเป็นการรวมหลายกิจกรรมเข้าด้วยกัน คือ การจัดชั้นเรียน การจัดผู้เรียนเข้าเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดทำกำหนดการสอน และตารางสอน รวมถึงการจัดบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการสอน ซึ่งการจัดการเรียนการสอนที่ดีนั้นผู้บริหารโรงเรียนโรงเรียน ครู และนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำในการดำเนินงาน แต่อย่างไรก็ตามงานด้านการเรียนการสอนนั้นถือเป็นงานหลักของครูผู้สอนในโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเองต้องให้ความสำคัญ เพราะผู้สอนเป็นหัวใจสำคัญที่จะนำนักเรียนไปสู่เป้าหมายที่หลักสูตรต้องการได้ และในส่วนของการบริหารงานวิชาการด้านการเรียนการสอนนั้นผู้บริหารโรงเรียนต้องยึดหลักการจัดการเรียนการสอนตามแนวของหลักสูตร ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง โดยจะต้องจัดครูเข้าสอน จัดหาสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวก ตามความจำเป็น กระตุ้นและส่งเสริมให้ครูจัดทำและใช้แผนการสอน ติดตามการจัดการเรียนการสอนของครู ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น และเพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้จำเป็นที่จะต้องมีการนำองค์ประกอบของหลักสูตรทั้งหมดมาสู่กระบวนการปฏิบัติที่ถูกต้อง

และเป็นระบบด้วย (เฉลิมพล และชัน, 2550 อ้างถึงในชัยน์ มุฮัมมัด ซาฮาดะฮ์, ม.ป.ป. : 177; สายพิณ โอภาณรักษธรรม, 2538:6; อามีเนาะ มามู, 2543:36; เนาวาลย์ ปานากาเซ็ง, 2544:18 อ้างจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2542:8; วีระศักดิ์ รักษาโพธิวงศ์, 2544 : 12; นิตยา มัสเยาะ, 2545:25)

2.2.2.2 ประเภทของกิจกรรมการเรียนการสอน

บัณฑิต ดุลยรักษ์ (2542 : 155-156 อ้างถึงใน สิริวรรณ สุวรรณอาภา, 2523 : 176-177) ได้แบ่ง ประเภทของกิจกรรมการเรียนการสอนออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้คือ

1. กิจกรรมการเรียนการสอนยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง

กิจกรรมการเรียนการสอนประเภทนี้ ผู้สอนจะเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน และเป็นผู้นำในขณะปฏิบัติกิจกรรม การเรียนการสอนในห้องเรียนจึงมีลักษณะเป็นการสื่อสารอย่างเดียว คือสอนเป็นผู้ถ่ายทอดการเรียนการสอน แม้ว่ากิจกรรมเหล่านี้จะยึดถือผู้สอนเป็นแกนกลางก็ตามแต่ไม่ได้หมายความว่าผู้เรียนจะไม่มีส่วนรวมในกิจกรรม ผู้เรียนยังคงมีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมภายใต้การนำของครูเช่นการบรรยาย การเล่านิทาน การสาธิต การตั้งคำถาม เป็นต้น

2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

กิจกรรมการเรียนการสอนประเภทนี้ ผู้เรียนจะเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมส่วนครูผู้สอนจะทำหน้าที่สำคัญตั้งนั้นคือการประสานงาน และคอยส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรม แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติกิจกรรม ทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นไปด้วยดี กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สามารถแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

2.1 กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดกลุ่มผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักกลไกของการทำงานร่วมกัน เช่นการอภิปราย การเล่นเกม การทดลอง ฯลฯ

2.2 กิจกรรมการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นรายบุคคล เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้สอดคล้อง และส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคลของการเรียน โดยให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนเอง เช่นการทำงานเดี่ยว การทำแบบฝึกหัด การทำบทเรียนแบบโปรแกรม ฯลฯ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในปัจจุบัน จะเน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ครูมีบทบาทสำคัญเป็นเพียงเป็นผู้คอยกระตุ้น ช่วยเหลือ แนะนำ และอำนวยความสะดวกในกิจกรรมการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ได้ค้นหาคำตอบ การจัดกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การเรียนการสอน จึงนับได้ว่า

ความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเรียนรู้ ครูจำเป็นต้องเลือกแนวทางในการจัดกิจกรรมการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาของบทเรียน แต่ถึงอย่างไรการเรียนการสอนในรูปแบบเดิมก็ใช้ว่าจะไม่มีค่า ถือได้ว่าสามารถที่จะเป็นรูปแบบการเรียนการสอนได้ในบางเวลาบางโอกาสซึ่งครูก็ไม่ควรที่นำเป็นรูปแบบการเรียนการสอนตลอดการศึกษา

2.2.2.3 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

สิริวรรณ ศรีพหล (2528 : 14-17 อ้างถึงในบัณฑิต ดุลยรักษ์, 2542 : 160-161) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นครูผู้สอนจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนโดยจัดกิจกรรมออกเป็น 3 ส่วนคือ

ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียนเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจในบทเรียนและอยากเรียนต่อไป ความสำเร็จของผู้สอนในห้องเรียนกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ที่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนขั้นนำให้เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ และสร้างความสนใจผู้เรียนอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 2 ขั้นสอน

ขั้นสอนเป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอน เวลาส่วนใหญ่ของการเรียนการสอนในขั้นสอน ความมุ่งหมายของกิจกรรมขั้นสอนคือ

1. ให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนต่อจากกิจกรรมขั้นนำ
2. เจตคติให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะและมโนคติ
3. เป็นวิถีทางที่จะให้ผู้เรียนไปสู่ความสำเร็จของการเรียน

ตามวัตถุประสงค์ที่ได้มีกำหนดไว้

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุป

ขั้นสรุปเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนสรุปบทเรียนหรือสิ่งที่เรียนไปแล้วทั้งหมด โดยให้ผู้เรียนสามารถนำเอาข้อมูลมาสรุปเป็นหลักการ พิสูจน์สมมติฐาน ประเมินค่าสังเคราะห์ หรือวัตถุประสงค์ได้อย่างถูกต้องเพื่อให้เกิดมโนคติ

อาภรณ์ ใจเที่ยง(2546 : 78-81) ได้แบ่งขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. **ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน** เป็นขั้นเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียน และสร้างความสนใจให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเห็น อยากคิด อยากทำ เพื่อเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน

2. **ขั้นปฏิบัติกิจกรรม (ขั้นสอน)** เป็นขั้นที่ต่อจากขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ถือว่าเป็นขั้นสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมที่ผู้เรียนจะปฏิบัติในขั้นนี้มีหลายอย่าง เช่น การค้นคว้า การอภิปราย การรายงาน การแสดง บทบาทสมมุติ การพูดแสดงความคิดเห็น การสาธิต การเล่าเรื่อง การสัมภาษณ์ ฯลฯ

3. **ขั้นสรุปและวัดผล** เป็นขั้นสรุปเนื้อหาที่เรียนผ่านมาแล้วทั้งหมด สรุปทั้งด้านความรู้ ความคิด เจตคติ และทักษะที่ผู้เรียนได้รับ ตลอดจนการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในการสรุปนี้ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนเป็นผู้สรุป หรือผู้สอนกับผู้เรียนร่วมกันสรุปก็ได้ หลังจากนั้นผู้สอนควรได้วัดผลการเรียนรู้ว่า ผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยอาจใช้วิธีให้ตอบคำถาม ให้ทำแบบทดสอบ ให้ทำแบบฝึกหัด หรือทำรายงานตามผู้สอนวางแผนไว้

การจัดการเรียนการสอนนั้นจำเป็นที่ครูผู้สอนจะต้องอาศัยหลักการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นไปตามขั้นตอนที่ถูกต้องตามรูปแบบที่ได้กำหนด โดยเริ่มต้นจากการกล่าวนำเข้าสู่บทเรียน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้เข้าสู่บทเรียนพร้อม ๆ กัน จากนั้นก็ต่อยอดเข้าสู่บทเรียนโดยการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดความสอดคล้องกับเนื้อหาสาระ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจพร้อม ๆ กันและจากนั้นก็สู่การสรุปและวัดผลความรู้ ความเข้าใจของผู้เรียนว่าได้รับผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด ซึ่งขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้กล่าวสรุปมานี้เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการทางการศึกษาทุกท่าน

2.2.2.4 รูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนว่าเป็นเป้าหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคือ ครูทำให้ผู้เรียนหรือผู้บริหารโรงเรียนการศึกษาได้มีทักษะในการนำไปใช้ในชีวิตและสังคมได้ สามารถคิดเป็นร้อยละห้าเป็น และแก้ปัญหาเป็น ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติทดลอง มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ และเกิดค่านิยมที่ดีต่อตนเองและสังคม ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545 : 29-31อ้างถึงใน วิชัย วงษ์ใหญ่,2525) ได้กล่าวถึงการจัดประสบการณ์เรียนควรคำนึงถึงพื้นฐาน 3 ประการดังนี้

1. การสำรวจหาประสบการณ์
2. บูรณาการ
3. การถ่ายโยงความรู้

กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจาก ผู้สอนกับผู้เรียนจะบรรลุความมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งต่อไปนี้

1. กิจกรรมนั้นมีความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน คำนี้ถึงสภาพแวดล้อมของผู้เรียน ผู้เรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง เกิดการรับรู้ เจตคติและ ทักษะย่อมมีผลต่อผู้เรียนให้เรียนในสิ่งที่ใกล้ตัวไปหาไกลตัว

2. เมื่อปฏิบัติกิจกรรมนั้นแล้วผู้เรียนสามารถทราบผลของการกระทำ ถูกต้องหรือไม่ ดีหรือไม่ดีอย่างไร ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร จะช่วยพัฒนา ข้อบกพร่องของผู้เรียนในโอกาสต่อไป

3. การได้รับการเสริมแรงในผลแห่งการกระทำ เช่น คำชม ของผู้สอนในระหว่างปฏิบัติการ หรือเมื่อเสร็จสิ้นแล้วผลแห่งความสำเร็จจะทำให้เกิดความภูมิใจ แรงเสริมดังกล่าวอาจเป็นรางวัล คำชม การยอมรับจากเพื่อนหรือกลุ่มซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ที่ดี

4. ธรรมชาติของการเรียนรู้ ผู้เรียนย่อมเรียนรู้สิ่งที่นำไปสู่สิ่ง ที่ซับซ้อนมากขึ้น ดังนั้น การจัดเนื้อหาและกิจกรรมต่างๆควรลำดับจากง่ายไปหายาก ควรลำดับ ขั้นตอนให้ชัดเจนและควรให้ความรู้พื้นฐานก่อนที่จะให้ความรู้ในขั้นประยุกต์และแก้ปัญหา

5. ผู้เรียนต้องมีความพร้อม ความสนใจ ความต้องการย่อม ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี และให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติซ้ำ ๆ ความต่อเนื่องของบทเรียนย่อมทำให้เกิดการ เรียนรู้ที่ดี

ดังนั้น หลักการดังกล่าวส่งผลต่อการเรียนรู้และเป็นการทำ กิจกรรมการเรียนการสอนมีคุณค่าต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สอน ผู้สอนได้ใช้เทคนิควิธีอย่างไร ซึ่งมีรูปแบบการเรียนการสอนหลากหลายวิธี โดยเน้นความแตกต่าง ตามศักยภาพผู้เรียนดังนี้

1. บทเรียนวิชา
2. การศึกษาเฉพาะเรื่องด้วยตนเอง
3. การประชุมกลุ่มใหญ่
4. การประชุมกลุ่มย่อย
5. การจัดประสบการณ์ในกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่ง

รูปแบบเช่นนี้ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า

))

:

²((

ความว่า จากอุมร์ บินซุอัยบจากบิดาของเขาจากปู่ของเขาแล้วว่า ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวว่า จงส่งลูก ๆ ของท่านให้ดำรงละหมาด เมื่อเขาเหล่านั้นอายุได้เจ็ดปี และจงตีพวกเขาหาก (พวกเขาไม่ดำรงละหมาด) เมื่อพวกเขาอายุได้สิบปี และจงแยกห้องนอนระหว่างพวกเขา

จะเห็นได้ว่าท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ไม่ได้สอนให้รู้เพียงอย่างเดียวท่านยังใช้วิธีการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ในการปฏิบัติตามความรู้และได้กล่าวถึงวิธีการลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีอีกหลากหลายวิธีการสอนที่ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้พยายามให้ผู้รับได้รับความรู้โดยท่าน เช่น การสอนแบบอุปมา การใช้บทบาทสมมุติ หรือการตั้งคำถาม เพื่อเป็นการทบทวนความรู้หรือเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดการคิด วิเคราะห์บทเรียน และเป็นการเรียกความสนใจจากผู้เรียนได้ดี ท่านได้เริ่มด้วยการตั้งคำถาม ดังปรากฏในหะดีษรายงานโดยมุสลิมว่า

:

))

:

'

.

:

:

³((

ความว่า ออบูฮุร็อยเราะฮฺ رضي الله عنه เล่าจากท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ท่านได้ถามว่า มีใครบ้างจากพวกท่านในวันนี้ตื่นขึ้นมาในสภาพถือศีลอด? ออบูบักรได้กล่าวว่า "ข้าพเจ้า" ท่านได้ถามว่ามีใครบ้างจากพวกท่านในวันนี้ได้ติดตามขบวนศพ? ออบูบักรได้กล่าวว่า "ข้าพเจ้า" ท่านได้

² Abi Dawud, 2001 หะดีษหมายเลข 491

³ Muslim, 1999 หะดีษหมายเลข 6132

ถามว่ามีใครบ้างจากพวกท่านในวันนี้ที่ได้ให้อาหารแก่คนยากจน ?
 อนุบักร์ได้กล่าวว่า "ข้าพเจ้า" ท่านได้ถามว่า มีใครบ้างจากพวกท่าน
 ในวันนี้ได้ไปเยี่ยมผู้ป่วย? อนุบักร์ตอบว่า "ข้าพเจ้า" ท่านรซูลุลลอฮ์
 ﷺ ได้กล่าวว่า สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะไม่อยู่ในผู้ใดนอกจากเขาจะได้เข้า
 สวรรค์

หะดีษข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 ของท่าน นบีมุฮัมมัด ﷺ ในครั้งนั้นเป็นการเรียนการสอนท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้ใช้วิธีการที่
 เริ่มต้นด้วยการตั้งคำถาม เพื่อเป็นการกระตุ้นเรียกความสนใจผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกลวิธีที่ผู้สอนพยายาม
 จัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนตามลักษณะเนื้อหาวิชา เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการ
 ตัดสินใจเลือกกิจกรรมย่อยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทั่วไป ลักษณะของผู้เรียน บทเรียนและ
 เนื้อหา และระยะเวลา เป็นต้น

2.2.2.5 หลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนมีความสำคัญที่จะช่วยให้การเรียน
 การสอนของครูประสบความสำเร็จ ช่วยทำให้การเรียนการสอนของครูสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และมี
 ส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนด้วยความสนใจ ทำให้การเรียนการ
 สอนบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ครูผู้สอนจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการ
 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะไม่มีกิจกรรมใดที่สามารถนำผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่
 วางไว้ได้ทั้งหมดหากครูผู้สอนใช้กิจกรรมการเรียนการสอนแบบเดียวกันตลอด ก็อาจมีผลทำ
 ให้นักเรียนขาดความสนใจ ทำให้การเรียนการสอนไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการ
 เรียนการสอนในห้องเรียนต้องจัดหลายรูปแบบ เลือกรูปวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนให้เหมาะสม
 จัดเวลาให้พอเหมาะกับความสามารถของผู้เรียน จัดห้องเรียนให้สอดคล้องกับการเรียนการสอน
 และเลือกสื่อให้เหมาะกับเนื้อหาและวิธีการสอน (บัณฑิต ดุลยรักษ์, 2542 : 155)

อย่างไรก็แล้วแต่ ในการจัดการเรียนการสอนนั้นมีหลักสำคัญ
 ต่อการจัดการเรียนการสอนคือ การวางเป้าหมายที่สำคัญที่สุดนั่นคือ ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง
 ตามลีลาการเรียนรู้เฉพาะตัวที่เกิดจากความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งครูยุคใหม่ต้องปรับเปลี่ยน
 บทบาทจากผู้บอกความรู้ไปสู่ผู้สร้างประสบการณ์และเงื่อนไขให้นักเรียนได้แสวงหาคำตอบ
 ซึ่งคำตอบของแต่ละคนอาจมีที่มาแตกต่างกันตามบริบทที่ใกล้ตัวนักเรียน
 (พรชัย ภาพันธ์, 2550 : 40)

ในส่วนนี้นักวิชาการได้มีการนำหลักการของทฤษฎีสร้างสรรค์ด้วยปัญญามาพัฒนาเป็นรูปแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรียกว่า สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ ซึ่งหลักการออกแบบสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ 7 ขั้นตอน ซึ่งในการนี้จะเน้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองจริง แก้ปัญหาที่ตรงกับสภาพความเป็นจริงและเป็นทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต(รสสุคนธ์ มกรมณีและคณะ, 2550 : 28-29 อ้างถึงใน Cunningham, Duffy & Knuth, 1993) นอกจากนี้ (รสสุคนธ์ มกรมณีและคณะ, 2550 : 29 อ้างถึงใน Jonassen, Mayes & McAleese, 1993) ยังได้อธิบายอีกว่า กิจกรรมการเรียนการสอนควรมีพื้นฐานอยู่บนปัญหาหรือกรณีศึกษาให้โอกาสผู้เรียนพาตัวเองเข้าไปอยู่ในสถานการณ์จริง เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความต้องการของผู้เรียนที่จะศึกษาหาความรู้ และใช้ทักษะในการแก้ปัญหาที่ตรงตามสภาพจริง

การจัดการเรียนการสอนเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพทางการศึกษานั้นจะต้องได้รับความร่วมมือทั้งฝ่ายผู้ให้และฝ่ายผู้รับ ซึ่งในส่วนของฝ่ายผู้ให้นั้นจะต้องอาศัยวิธีการถ่ายทอดที่ดีที่ให้ความสำคัญต่อผู้เรียน เน้นผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ วิธีการที่สามารถถ่ายทอดแก่ผู้เรียนต้องคำนึงสิ่งต่อไปนี้

1. ผสมผสานทรัพยากรวิชาเข้าด้วยกัน
2. ให้รู้จักเรื่องใกล้ตัวก่อน แล้วจึงขยายวงออกไป
3. รู้จักตนเองก่อน จึงรู้จักผู้อื่น กลุ่มอื่น
4. นำเรื่องที่เหมาะกับตนเองมาก่อน ง่ายก่อน
5. ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม
6. ไม่ติดยึดตำรา แหล่งเรียนรู้แหล่งเดียว
7. เปิดใจให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองไปค้นหาเพิ่มเติม
8. ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ว่ามีสิ่งที่รู้แล้ว และยังไม่รู้อีกมาก

ต้องพัฒนาตนเองใฝ่รู้

9. สอนให้ฟังไปคิดตามไปด้วย(จรรยาพร ธรณินทร์

,2550:7)

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในปัจจุบันได้มีนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีความพยายามเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง พัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้อยู่ในลักษณะที่ดีที่สามารถนำพาให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหามากที่สุด และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการศึกษาค้นคว้าตำราต่าง ๆ จนเกิดการคิดเป็นร้อยละทำเป็นและวิเคราะห์แก้ไขปัญหาเป็น ซึ่งในหลักการจัดรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนของครูในปัจจุบันก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมมาก เช่น กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้สอนเป็นสำคัญ

เป็นกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน ดังนั้นสามารถกล่าวได้ว่าครูจึงมีความพยายามที่จะขจัดปัญหาการเรียนการสอนออกไป

2.2.2.6 แนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน

จากผลงานวิจัยองค์ประกอบที่จะทำให้สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสูงขึ้น พบว่าผู้สอนเป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะผู้สอนสามารถนำเทคนิควิธีการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบต่างไปใช้กับนักเรียนทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และมีเจตคติที่ดีต่อวิชาที่เรียน ดังนั้นผู้สอนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ต้องทำให้ผู้เรียนไว้วางใจในตัวผู้สอน เมื่อผู้เรียนไว้วางใจก็กล้าที่จะถามในสิ่งที่ตัวเองไม่รู้ ไม่เข้าใจ และถ้ายังทำให้ผู้เรียนรักและศรัทธาในตัวผู้สอนแล้วก็ยิ่งทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น สำหรับแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในแต่ละวิชาได้ดังนี้

1. ควรมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาที่ตนเองสอนเป็นอย่างดี
2. เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้ทันสมัยทันเหตุการณ์อยู่เสมอ
3. ยอมรับในศักยภาพผู้เรียนว่าสามารถเรียนรู้ได้
4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนยอมรับนับถือ ภาคภูมิใจในความสามารถของตน และรู้จักปรับตัวให้เข้าสถานการณ์ได้
5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถของตัวเองและมีโอกาสได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่
6. จัดกิจกรรมที่เรียนรู้ที่หลากหลาย มีความหมายและมีประโยชน์เหมาะกับวุฒิภาวะ และความสามารถของผู้เรียน เพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพตามศักยภาพและมีความสุข
7. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเอง
8. ควรฝึกให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด และความสามารถเฉพาะของตน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สรรค์สร้างงานให้เกิดประโยชน์ เป็นการฝึกให้มีมนุษยสัมพันธ์ ฝึกภาวะผู้นำ ฝึกความรับผิดชอบ การแก้ปัญหา ร่วมกัน การยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การให้เกียรติผู้อื่น ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย การมีมารยาทในสังคม เป็นต้น

9. จัดการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดตัดสินใจ มีวินัยในตนเอง เน้นการจัดกิจกรรมที่เป็นจริงในโอกาสที่เป็นไปได้ เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ความสามารถไปใช้ได้จริง

10. จัดการเรียนการสอนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้

11. ส่งเสริมให้มีสื่อการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาค้นคว้าหาความรู้ (วรรณ ชุนศรี, 2550 : 75-76)

นอกจากมีความต้องการให้เกิดการพัฒนาในส่วนของการจัดการเรียนการสอน โดยการบูรณาการการเรียนการสอนแล้ว ผู้สอนยังต้องคำนึงถึงคุณภาพของผู้เรียนในด้านของคุณธรรม จริยธรรมที่ต้องมีการปฏิบัติในชีวิตปัจจุบันอีกด้วย ดังอินดา คีร์วรรณ (2544 : 18-29) ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณธรรม จริยธรรมที่พึงมีในตัวของนักเรียน เพราะสิ่งนี้สามารถที่จะทำให้เกิดความสุขในโลกและสังคมได้ ดังนั้นในการปลูกฝังจริยธรรมจึงเป็นการสร้างคนให้เป็นคน มีจิตใจที่ประเสริฐสมบูรณ์ขยายขอบเขตคุณงามความดี โอบเอื้อไปถึงการช่วยเหลือผู้อื่นให้พบกับสิ่งที่ดีงาม สามารถมีความสุขโดยทั่วกันด้วยความรักความเมตตา เพื่อให้ตรงตามนโยบายการศึกษาที่ว่า คุณธรรมนำความรู้ ไม่ใช่ ความรู้นำคุณธรรม หรืออาจจะเป็นในลักษณะที่ว่า ความรู้คู่คุณธรรม ในช่วงเวลาของการจัดการเรียนการสอนนั้น ย่อมเกิดปัญหาในการเรียนการสอน ซึ่งปัญหาบางสิ่งอาจจะเกิดจากตัวผู้เรียนหรืออาจเกิดจากตัวผู้สอน

ในการแก้ไขปัญหาที่ได้เกิดขึ้นนั้นจะต้องอาศัยการทำวิจัยในการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยในรูปแบบเต็มตัวคือ วิจัย 5 บท วิจัยในชั้นเรียน หรือวิจัยปฏิบัติงานในโรงเรียนเพราะงานวิจัยเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นตัวแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอน และสามารถนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน อีกทั้งยังเป็นการสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานต่างๆ แก่ตนเองและเพื่อนร่วมงานในสถานศึกษาได้เป็นอีกด้วย (สุวิมล ว่องวานิช, 2544 : 11)

ดังนั้นการวิจัยในโรงเรียน เป็นเครื่องมือของผู้มีวิชาชีพทางการศึกษาในการที่จะพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและตนเองไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ กระบวนการในการทำวิจัยซึ่งมีเป้าประสงค์ในการที่จะตัดสินใจสร้างสรรค์สิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในโรงเรียนสามารถจะดำเนินการได้ทั้งโดยครูแต่ละคนเป็นรายบุคคลในการแก้ปัญหา การปฏิบัติงานของตนเอง หรือการร่วมปฏิบัติการระหว่างกลุ่มครู หรือการดำเนินการโดยบุคคลทั้งโรงเรียน หรือดำเนินการบุคลากรทางการศึกษาอื่น ในการดำเนินการปฏิบัติงานวิจัยนั้นจะต้องมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้ผลและนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ในองค์กร (วีณา นนทพันธ์, 2549 : 15-16)

จัดการเรียนการสอน เมื่อผู้สอนได้สอนในลักษณะที่ย่ำเท้าอยู่กับที่ หรือพายเรือในน้ำวน ซึ่งเป็นลักษณะของการสอนที่สอนอยู่กับที่ ไม่คำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนควรจะได้รับ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบกิจกรรมที่สอน หรือเทคนิคการสอน เป็นต้น ถือได้ว่าสิ่งนี้เป็นการทำร้ายผู้รับที่ต้องการรับความรู้ แทนที่จะได้รับความรู้ได้เต็มที่ แต่บรรยากาศในการเรียนการสอนไม่เอื้อต่อการรับความรู้จากผู้สอน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้เรียนเป็นลำดับแรก จะต้องมีการพัฒนาการเรียนการสอนอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในส่วนของรูปแบบกิจกรรมหรือเทคนิคการสอนของการเรียนการสอน ควรเป็นในลักษณะที่หลากหลาย ครูมีความตั้งใจในการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียนการสอน และไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่อการจัดการเรียนการสอนในรายวิชานั้นๆ

2.2.3 ด้านสื่อ และวัสดุประกอบการเรียนการสอน

การนำสื่อมาใช้กิจกรรมการเรียนการสอนนับเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยกว่ากระบวนการอื่นๆ เพราะสื่อการเรียนการสอนถือได้ว่าเป็นตัวสื่อกลางระหว่างการเรียนการสอนกับผู้เรียน และเป็นตัวที่สามารถทำให้ผู้เรียนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้สอนจะต้องเกิดความรู้ ความเข้าใจคำว่าสื่อก่อนที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นๆ

2.2.3.1 ความหมายสื่อ และวัสดุประกอบการเรียนการสอน

สื่อการสอนนับว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะเป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถสื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในบทเรียนแต่ละรายวิชา จนสามารถก่อให้เกิดประสิทธิภาพทางการเรียนได้

คณิตา นิจริญกุล(2536 : 24) ได้กล่าวถึงความหมายของสื่อการสอนว่าเป็น วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการหรือกระบวนการที่ครูหรือผู้สอนใช้ประกอบการสอน เพื่อช่วยในการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ไปยังผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และบรรลุวัตถุประสงค์ของการสอน

จำเนียร ศิลปะวานิช(2538 : 70) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง เครื่องมืออุปกรณ์ทั้งหลาย เช่น ซอล์ค กระดานดำ แผนภูมิ แผ่นพับ ตำราวารสาร หนังสือ หนังสือพิมพ์ สื่อด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น เทป สไลด์ โอเวอร์เฮด โปรเจคเตอร์ วิดีโอเทป ภาพยนตร์ เครื่องช่วยสอนชุดการเรียน (Module & Package) ฯลฯ

เขาวลักษณะ ชมนาวัง(2539 : 7) ได้กล่าวสรุปความหมายของสื่อการสอนว่าเป็นตัวกลางหรือพาหนะนำความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

วราญ ลีประเสริฐ(2539 : 6) ได้ให้ความหมายของสื่อการสอนว่า เป็นสิ่งต่างๆที่ใช้ในการสอนของครู เป็นเครื่องมือผ่อนแรงช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในระยะสั้น มีผลดีทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เช่นช่วยให้ครูสอนนักเรียนครั้งละหลาย ๆ คน นักเรียนเกิดความรู้จริง รู้ซึ่งและรู้แจ่มอยู่ในความทรงจำและไม่ลืมง่าย

กิดานันท์ มลิทอง(2544 : 1) ได้กล่าวว่า สื่อ เป็นคำมาจากภาษาลาติน medium แปลว่า ระหว่าง หมายถึง สิ่งใดก็ตามที่บรรจุข้อมูลเพื่อให้ผู้ส่งและผู้รับมาติดต่อสื่อสารกันได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ปกติแล้วคำว่า สื่อ จะใช้เป็นพหูพจน์เสมอ ซึ่งตรงกับคำ medium ในภาษาอังกฤษ

สื่อการสอน หมายถึง เครื่องมือที่ช่วยสื่อความหมายระหว่างครูและนักเรียน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างก้าวหน้า (วาสนา เพิ่มพูน, 2542 : 267 อ้างถึงใน Shores, 1960)

กนกวรรณ สุขกสิกรและคณะ(2550) ได้กล่าวถึงความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า "สื่อการศึกษา" ไว้ดังนี้ (นาม) วิธีการ เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้เป็นสื่อในการศึกษา"

สื่อการสอน หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการ ซึ่งถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อเป็นตัวกลางในการนำส่งหรือถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติ จากผู้สอนหรือแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียน ช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนที่ตั้งไว้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้ความหมายว่า สื่อ (กริยา) ทำการติดต่อให้ถึงกัน ชักนำให้รู้จักกัน (นาม) ผู้หรือสิ่งของที่ทำให้การติดต่อถึงกัน ชักนำให้รู้จักกัน

วรรณ เจียมทะวงษ์(2550) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอน ว่า หมายถึงสิ่งใดก็ตามที่เป็นตัวกลาง นำความรู้ไปสู่ผู้เรียนและทำให้การเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้เป็นอย่างดี

จากนิยามของสื่อที่ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนสามารถกล่าวโดยสรุปว่า สื่อเป็นตัวกลางที่จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งได้รับข้อมูล ข่าวสาร ได้รับความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่ผู้ให้ได้พยายามสื่อออกมา ซึ่งสื่อที่กล่าวมานั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นวัสดุสิ่งของเสมอไป แต่อาจจะเป็นวิธีการต่างๆของผู้ให้ก็ได้ ถือได้ว่าเป็นสื่อด้วยหรืออาจจะให้ความหมายอีก

นัยหนึ่ง คือ สิ่งใด ๆ ก็ตามที่เป็นตัวกลางระหว่างแหล่งกำเนิดของสารกับผู้รับสาร เป็นสิ่งที่นำพาสารจากแหล่งกำเนิดไปยังผู้รับสาร เพื่อให้เกิดผลใด ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร เมื่อพิจารณาคำว่า "สื่อการสอน" กับคำในภาษาอังกฤษ จะมีความหมายตรงกับคำว่า "Instructional media" หรือบางครั้งจะพบว่ามีการใช้คำว่า "สื่อการศึกษา (Educational Media) ด้วยเช่นกัน

2.2.3.2 ประเภทของสื่อ และวัสดุประกอบการเรียนการสอน

ประเภทของสื่อเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวเราไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีทั้งสิ่งที่ไม่มีชีวิต ล้วนแต่สามารถเป็นสื่อการเรียนการสอนได้ เพราะผู้เรียนสามารถที่จะเรียนรู้จากสิ่งเหล่านี้ได้ ดังการศึกษาในสมัยของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ที่ใช้สื่อในการเรียนการสอนโดยการที่ท่านได้วาดภาพลงบนพื้นดิน เป็นภาพที่เกี่ยวกับสิ่งที่ท่านต้องการจะสอนให้แก่บรรดาเศาะฮาบะฮ์ ท่านได้ขีดเส้นตรงแล้วกล่าวแก่บรรดาเศาะฮาบะฮ์ว่านี่คือ หนทางของอัลลอฮ์ ( ) จากนั้นท่านได้ขีดเส้นคดไปคดมาแล้วท่านกล่าวแก่บรรดาเศาะฮาบะฮ์ว่านี่คือหนทางของชัยฏอน ( ) ต่อมาท่านได้วาดรูปสี่เหลี่ยมแล้วกล่าวว่าเป็นนี้คือ ลูกหลานนบีอาดัม ( ) ส่วนนอกกรอบสี่เหลี่ยมท่านได้วาดเป็นรูปวงกลมอีกรูปหนึ่งแล้วกล่าวว่าเป็นนี้คือปรารถนาของมนุษย์ ( ) ซึ่งถือเป็นอุปสรรคสำหรับมนุษยชาติ และมนุษย์จะเสียชีวิตก่อนที่จะบรรลุซึ่งความต้องการและความปรารถนาของพวกเขา การที่ท่านศาสดาได้วาดรูปภาพประกอบการสอนในครั้งนี้ เพราะท่านมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้บรรดาเศาะฮาบะฮ์ได้เห็นภาพวงจรชีวิตของมนุษย์ และการใช้ภาพประกอบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น(อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต, 2546 : 21)

และอัลลอฮ์ ﷻ ได้กล่าวในโองการอัลกุรอานสุเราะฮ์อัลมอซียะฮ์ ไว้ว่า

(17- 20)

ความว่า พวกเขาไม่พิจารณาจุดยอดหรือว่ามันถูกบังเกิดมาอย่างไร และ (ไม่พิจารณาดู) ท้องฟ้าบ้างหรือว่ามันถูกยกให้สูงขึ้นได้อย่างไร และ (ไม่พิจารณาดู) ภูเขาบ้างหรือว่ามันถูกปักตั้งไว้อย่างไร และ (ไม่พิจารณาดู) แผ่นดินบ้างหรือว่ามันถูกแผ่ลาดไว้อย่างไร (สุเราะฮ์อัลมอซียะฮ์ 17-20)

จากประโยคข้างต้นสามารถเข้าใจได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิตหรือสิ่งที่ไม่มีชีวิต ล้วนแต่สามารถที่จะเป็นสื่อการเรียนการสอนได้หมด เพียงแต่จะขึ้นอยู่กับครูผู้สอนว่าจะหยิบสิ่งใดให้เป็นสื่อการเรียนการสอนได้บ้าง

เช่นเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2536:5-6 อ้างถึงใน Ely, 1972) ได้จำแนกสื่อการเรียนการสอนออกได้ตามทรัพยากรการเรียนรู้เป็น 5 รูปแบบ โดยแบ่งได้เป็นสื่อที่ออกแบบขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายทางการศึกษาและสื่อที่มีอยู่ทั่วไป แล้วนำมาใช้ประยุกต์ในการเรียนการสอน ได้แก่

1. คน ในทางการศึกษาโดยตรงนั้น หมายถึง บุคลากรที่อยู่ในระบบของโรงเรียน ซึ่งได้แก่ ครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้แนะแนวศึกษา ผู้ช่วยสอน หรือผู้อำนวยการ ความสะดวกด้านต่าง ๆ ในการเรียนรู้ ส่วนคนตามความหมายการประยุกต์ใช้นั้น ได้แก่ คนที่ทำงานหรือมีความเชี่ยวชาญงานในแต่ละสาขาซึ่งมีอยู่ในวงสังคมทั่วไป ซึ่งคนเหล่านี้นับเป็นผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งแม้จะไม่ใช่นักการศึกษาแต่ก็สามารถจะช่วยอำนวยความสะดวก หรือมาเป็นวิทยากรเพื่อเสริมการเรียนรู้ด้านการให้ความรู้แต่ละด้าน เช่น ศิลปิน นักการเมือง นายธนาคาร ช่างซ่อมรถยนต์ ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น

2. วัสดุ วัสดุในการศึกษาโดยตรงจะเป็นประเภทที่บรรจุเนื้อหา บทเรียน โดยรูปแบบของวัสดุมีใช้สิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง อาทิ เช่น หนังสือ สไลด์ फिल्मสตริบ แผนที่ เป็นต้น หรือสื่อต่าง ๆ ที่ใช้รวมกันซึ่งเป็นทรัพยากรในโรงเรียนและได้รับการออกแบบเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน ส่วนวัสดุที่นำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนนั้นจะมีลักษณะเช่นเดียวกับวัสดุที่ใช้ในการศึกษาดังกล่าวข้างต้น เพียงแต่ว่าเนื้อหาที่บรรจุอยู่ในวัสดุนั้น ส่วนมากจะอยู่ในรูปของการให้ความบันเทิง เช่น การจัดแสดงนิทรรศการ ภาพเขียน หรือภาพยนตร์ สารคดีชีวิตสัตว์ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้มักถูกมองไปในรูปของความบันเทิงแต่ก็สามารถให้ความรู้ทางการศึกษาได้ด้วยเช่นกัน

3. อาคารสถานที่ หมายถึง ตัวตึก ที่ว่าง สิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลเกี่ยวข้องกับทรัพยากรรูปแบบอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้วและกับผู้เรียนด้วย ซึ่งสถานที่สำคัญในการศึกษาได้แก่ ตึกเรียนและสถานที่อื่น ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อการเรียนการสอนโดยส่วนรวมเช่น ห้องสมุด หอประชุม สนามเด็กเล่น เป็นต้น ส่วนสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนก็สามารถใช้เป็นทรัพยากรการเรียนได้ เช่น โรงงาน ตลาด สถานที่ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

4. เครื่องมือและอุปกรณ์ เป็นทรัพยากรทางการเรียนรู้ เพื่อช่วยในการผลิตหรือใช้ร่วมกับทรัพยากรอื่น ส่วนมากมักเป็นเครื่องมือทางด้านโสตทัศนูปกรณ์หรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น เครื่องฉายเอกสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ ตะปู ไขควง เป็นต้น

5. กิจกรรม โดยทั่วไปแล้วกิจกรรมที่กล่าวถึงนี้มักเป็นการดำเนินงานที่จัดขึ้นเพื่อกระทำร่วมกับทรัพยากรอื่น ๆ หรือเป็นเทคนิควิธีการพิเศษเพื่อการเรียน

การสอน เช่น การสอนออกแบบโปรแกรม เกมส์และสถานการณ์จำลอง หรือการจัดทัศนศึกษา กิจกรรมเหล่านี้มักมีวัตถุประสงค์เฉพาะที่ตั้งขึ้น มีการใช้วัสดุการเรียนเฉพาะวิชา หรือวิธีการพิเศษในการเรียนการสอน

นอกจากนี้กมล เวียสุวรรณ และนิตยา เวียสุวรรณ

(2539: 43) ได้กล่าวสรุปประเภทของสื่อการสอนออกเป็น ดังนี้

1. ประเภทที่ต้องฉาย เช่น สไลด์ ฟิล์มสตริป ฟิล์มลูป แผ่นภาพโปร่งแสง ภาพทึบแสง ภาพยนตร์ ฯลฯ

2. ประเภทที่ไม่ต้องฉายได้แก่ รูปภาพ แผนที่ แผนภูมิ กราฟของจริง ฯลฯ เป็นต้น

3. ประเภทโสตวัสดุอุปกรณ์ ได้แก่สิ่งที่เกี่ยวกับอิเล็กทรอนิกส์ เช่น เทปเครื่องเสียงต่างๆ เครื่องรับวิทยุ เครื่องรับโทรทัศน์ เป็นต้น

4. ประเภทกระบวนการ วิธีการ และกิจกรรมร่วม เช่น การแสดงละคร นิทรรศการ การสาธิต การทดลอง การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

ประเภทของสื่อ อุปกรณ์ สถานที่และเครื่องอำนวยความสะดวกที่ได้กล่าวมานั้นสามารถกล่าวได้ว่ามีหลากหลายรูปแบบ แต่ถ้ารวมๆกันแล้วประเภทของสื่อ นั้นจะประกอบด้วยสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเทคโนโลยี ซึ่งประเภทสื่อเหล่านี้สามารถที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ในบทเรียนได้เร็วและง่ายขึ้น

2.2.3.3 หลักในการเลือกใช้สื่อ และวัสดุประกอบการเรียนการสอน

อำภา บุญช่วย(2533 : 125-128)ได้กล่าวว่าในการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องอาศัยหลักต่อไปนี้

1. หลักการเลือกสื่อการเรียนการสอน โดยต้องคำนึงความสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียน เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เหมาะสมกับความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม มีความสอดคล้องกับวิธีการสอนที่ผู้สอนได้วางแผนไว้

2. หลักการเตรียมสื่อการเรียนการสอน การเตรียมสื่อการเรียนการสอนช่วยให้เกิดความพร้อม ความสะดวก และความสำเร็จในการสอน ในการเตรียมสื่อการเรียนการสอนนั้นจะต้องอาศัยหลักการเตรียมตัวของครู โดยครูจะต้องเตรียมการสอนล่วงหน้า เพราะการเตรียมการสอนล่วงหน้าสามารถทำให้รู้ว่าจะต้องใช้สื่อการเรียนประเภทใดบ้าง นอกจากครูจะต้องศึกษาบทเรียนแล้วการเตรียมนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญในการเตรียมสื่อการเรียนการสอน โดยการศึกษาประสบการณ์เดิมของนักเรียนในเรื่องการใช้สื่อการเรียนการสอน หลักการสุดท้ายคือ การเตรียมสื่อให้พร้อมก่อนนำไปใช้

3. หลักการนำเสนอ คือ การใช้สื่อประกอบในกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

4. หลักประเมินการใช้สื่อการเรียนการสอน ผู้สอนควรมีการประเมินการใช้สื่อ เพื่อจะได้ทราบถึงประสิทธิภาพของการเรียน

เช่นเดียวกัน วารินทร์ รัตมีพรหม (ม.ป.ป. : 36-37) ได้แบ่งหลักในการใช้สื่อการสอนมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

1. การตรวจสอบสื่อ

ควรตรวจสอบว่าสื่อ นั้นเหมาะสมกับผู้เรียนและจุดมุ่งหมายหรือไม่ ตรวจสอบบริษัทผู้ผลิต ข้อมูล รายงานการประเมินผลสื่อ นั้น ตลอดจนการประเมินผลสื่อ นั้นจากผู้ร่วมงานซึ่งเคยใช้มาก่อน และผู้สอนควรได้ตรวจสอบด้วยตนเองด้วย เพื่อจะได้แก้ไขข้อบกพร่องได้ก่อนนำไปใช้จริง

2. การฝึกหัดนำเสนอสื่อ

หลังจากได้ตรวจสอบสื่อแล้ว ผู้สอนควรได้ทดลองใช้ด้วยตนเองอย่างน้อยหนึ่งครั้งก่อนนำไปใช้จริงเพื่อเป็นการฝึกหัดและทำให้ทราบข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงแก้ไข

3. การเตรียมสภาพแวดล้อม

ทุกครั้งที่มีการเสนอสื่อ ผู้สอนควรที่จะได้เตรียมสภาพแวดล้อมที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกสบายให้อยู่ในสภาพที่พร้อมต่อการนำเสนอ เช่น ที่นั่งผู้เรียนพอหรือไม่ สะดวกสบายเพียงพอ และสิ่งต่อไปนี้เป็นและอยู่ในสภาพใช้การได้หรือไม่

4. การเตรียมผู้เรียน

ผู้เรียนจะเรียนได้ดีขึ้นอยู่กับการที่ผู้เรียนได้ถูกเตรียมสำหรับการนำเสนอตัวชี้หน้าช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตั้งใจต่อการนำเสนอ นอกจากนี้ การเตรียมผู้เรียนอาจทำได้โดยการเสนอหรือการนักใช้เทคนิคพิเศษในการเสนอภาพก็จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเป็นการเตรียมตัวผู้เรียนด้วย

5. การนำเสนอสื่อ

ในการนำเสนอสื่อให้ได้ผลถึงขีดสูงสุดของจุดมุ่งหมายนั้น ผู้สอนอาจจะต้องปฏิบัติตนเหมือนนักแสดงเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้ชม

นอกจากนี้วาสนา เพิ่มพูนได้กล่าวอีกว่าหลักในการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต้องประกอบด้วยสิ่งดังต่อไปนี้

1. การเลือกวัสดุอุปกรณ์ต้องมีจุดมุ่งหมาย

2. การเลือกวัสดุ ต้องเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยในการเรียนรู้

เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่พึงปรารถนา

3. วัสดุอุปกรณ์ที่เลือกใช้ต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ในการเรียนรู้เฉพาะ
4. สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ต้องทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างแท้จริง และเที่ยงตรง
5. สื่อที่ใช้ต้องเหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
6. ต้องทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ทั้งที่เป็นการแสดงส่วนร่วมที่แสดงออกมาภายนอกและภายใน
7. วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้นั้น ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการร่วมมือกัน ปรับปรุงมนุษยสัมพันธ์ ช่วยนักเรียนในการรู้จักตนเองและกลุ่ม และตลอดจนช่วยพัฒนาทักษะ ในการแก้ปัญหา
8. สื่อการเรียนการสอนต้องถูกต้องและชัดเจน
9. สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ควรส่งเสริมความร่วมมือ มนุษยสัมพันธ์ ช่วยให้เรียนรู้ตนเองและผู้อื่น และพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาของผู้เรียน
10. ในการใช้สื่อการเรียนการสอนควรเตรียมการล่วงหน้า เพื่อให้ใช้ได้ เมื่อถึงเวลาใช้
11. สื่อการเรียนการสอนควรราคาไม่แพง และหาง่าย
12. สื่อการเรียนการสอนที่นำมาใช้สามารถประเมินผลการใช้ได้

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนมีความจำเป็นต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทและเห็นคุณค่าในการนำสื่อการเรียนการสอนไปใช้ประกอบการสอน ซึ่งในปัจจุบันนั้นสื่อการเรียนการสอนมีความทันสมัย โดยครูผู้สอนจัดทำขึ้นหรือจัดหาซื้อได้โดยง่ายแต่ครูผู้สอนจะต้องคำนึงถึงหลักการเลือกสื่อการเรียนการสอนต้องให้ตรงกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ด้วย(วาสนา เพิ่มพูน, 2542 : 271-272)

ในการเลือกซื้อสื่อ อุปกรณ์ สถานที่และเครื่องอำนวยความสะดวกนั้นผู้ให้จะต้อง คำนึงความสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียน ความเหมาะสมกับผู้เรียน และความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เมื่อได้สื่อแล้วผู้ให้จะต้องมีการเตรียมสื่อการเรียนการสอนช่วยให้เกิดความพร้อม ความสะดวก และความสำเร็จในการสอน ในการเตรียมสื่อการเรียนการสอนนั้นจะต้องอาศัยหลักการเตรียมตัวของครู โดยครูจะต้องเตรียมการสอนล่วงหน้า เตรียมสภาพแวดล้อมเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอน และไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการใช้สื่อการเรียนการสอน จากนั้นผู้ให้จะต้องเตรียมผู้เรียนทุกคนให้ได้รับความรู้ความเข้าใจในวิธีการใช้สื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงกัน และในที่สุดท้ายผู้ให้จะต้องนำเสนอสื่อการเรียนการสอนให้เป็นอย่างดี

2.2.3.4 การผลิตสื่อการเรียนการสอน

ในการที่จะมีการผลิตสื่อการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง ผู้ผลิตสื่อจะผลิตโดยความนึกคิดและปฏิบัติตามความต้องการเป็นไม่ได้ เพราะในการผลิตสื่อการเรียนการสอนนั้นจะต้องอาศัยหลักการปฏิบัติ เพื่อไม่ก่อให้เกิดความเสียหายภายหลัง วรรณเจียมทะวงษ์(2532 : 4-5) ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตร เนื้อหา และกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน หลักสูตรและเนื้อหาจะช่วยกำหนดขอบเขตแต่ละเรื่องราวของเนื้อหาการเรียน สำหรับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ส่วนจุดมุ่งหมายจะช่วยกำหนดรูปแบบของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ จะให้เกิดขึ้นภายหลังการเรียนรู้แล้ว ด้วยความเชื่อที่ว่าพฤติกรรมของคนเราจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ก่อนการเรียนรู้ การชี้เฉพาะจุดมุ่งหมายของการเรียนในรูปแบบของพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ย่อมช่วยให้กำหนดรูปแบบของสื่อได้เหมาะสมยิ่งขึ้น จุดมุ่งหมายในลักษณะชี้เฉพาะเช่นนี้เรียกว่า จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม

2. ศึกษารูปแบบของการเรียนการสอนตลอดจนลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ในหน่วยเรียนนั้น ๆ เพื่อทำการกำหนดสื่อหรือหรือกำหนดแหล่งการเรียนรู้ในครั้งนั้น ๆ

3. ติดต่อประสานกับฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องในการผลิตครั้งนั้น ๆ เช่นฝ่ายการเงิน ฝ่ายบุคลากร ผู้ควบคุมวัสดุอุปกรณ์ในการผลิต ให้ทราบถึงการกำหนดการขั้นต่างๆของการผลิตสื่อ

4. ดำเนินการผลิต ตามขั้นตอนของการผลิตสื่อแต่ละประเภท

5. ทำการวัดและประเมินผลคุณภาพของสื่อ จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อการปรับปรุงแก้ไขให้ได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ยิ่งขึ้น และนำไปวัดและประเมินผลใหม่อีกครั้งหนึ่ง

ในส่วนของจรรยา เหนียนเฉลย(2546:22-29) ได้กล่าวถึงการผลิตสื่อการเรียนการสอนจำเป็นที่จะต้องใช้กระบวนการคิดและการวางแผนที่ระบบ ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการวางแผน เริ่มจากความคิด กำหนดวัตถุประสงค์ขอความช่วยเหลือ จัดทำโครงเรื่อง จัดทำลำดับเรื่องราว เลือกชนิดของสื่อ เขียนรายละเอียดเกี่ยวกับสื่อที่ต้องการผลิตออกมาหรือเขียนเป็นสคริปต์จัดทำรายละเอียดของงาน ตามลำดับ

2. ขั้นการผลิต ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการสร้างอุปกรณ์ และต่อด้วยการนำเอาสื่อที่สร้างขึ้นมาจัดเรียงตามลำดับ และตามด้วยการเตรียมเขียนคู่มือประกอบการใช้

3. **ขั้นติดตามผล** คือการนำไปใช้ โดยสำรวจสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาปรับปรุงตกแต่งก่อนที่จะทำการใช้สื่อ และทำการประเมินผล เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด และสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์

2.2.4 ด้านการวัดและการประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการหนึ่งของการศึกษา ซึ่งเป็นขั้นที่สำคัญขั้นหนึ่งที่ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากิจกรรมอื่น ๆ เพราะขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สามารถทราบว่าการเรียนการสอนที่ได้ดำเนินการไปนั้น สำเร็จลุล่วงไปในระดับใด ต้องแก้ไขจุดใดบ้าง สามารถที่จะเห็นถึงความแตกต่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนเช่นเดียวกันกับโครงการอัลกุรอานที่ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างผู้ที่มีความรู้กับผู้ที่ไม่มีความรู้

(29:) ﴿

“แท้จริง บรรดาผู้ที่มีความรู้จากปวงบ่าวของพระองค์เท่านั้นที่เกรงกลัวอัลลอฮ์”(สุเราะฮ์ฟาฏีร์: 29)

และท่านอิมาม อัลค็อฏฏอบีย์ ร่อฮิมะฮุลลอฮ์ ได้กล่าวไว้

ในหนังสือ มะอาเล็มอัสนัน โดยกล่าวอธิบายหะดีษที่ว่า

:))

4((

ความว่า จากอับดุลเลาะบีนอุมรุและอบีฮุรอยเราะฮ์ ؓ กล่าวไว้ : ท่านนบีมุฮัมมัด ؐ ได้กล่าวว่า “เมื่อใด หากผู้พิพากษาได้ทำการตัดสิน ด้วยการเพียรพยายามในการวินิจฉัยแล้ว และปรากฏว่าการตัดสินของเขาดำเนินได้ถูกต้อง สำหรับเขาจะได้สองผลบุญ และ

4

Al-Bukhariy 7352, Muslim 1716, Tarmizi 1326 ,Abu Dawud 3574, Ibnu majah 2314 , Ahmad 198

หากเมื่อใดเขาทำการตัดสินใจด้วยความเพียรพยายามแล้ว แต่ปรากฏว่าเขาได้ดำเนินการผิดพลาด สำหรับเขาจะได้หนึ่งผลบุญ

เป็นการตรวจสอบว่าหลังจากได้จัดการเรียนการสอนไปแล้ว ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังที่คาดหวังไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ ช่วยให้ผู้สอนได้ทราบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือไม่ การวัดและประเมินผลต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย การวัดผลเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาผล ต้องอาศัยเครื่องมือที่เที่ยงตรงและเชื่อมั่น ส่วนการประเมินผลเป็นการพิจารณาผลที่ได้จากการวัด(ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, 2545 : 31)

2.2.4.1 ความหมายการวัดและประเมินผล

ด้านความหมายของการวัดและประเมินผลมีนักวิชาการในประเทศและต่างประเทศได้ให้ความหมายของการวัดและประเมินผลไว้มากมายดังนี้

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ(2539 : 10) ได้กล่าวถึงความหมายของการวัดผลไว้ว่า การวัดผล หมายถึง ประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อค้นหาและพัฒนาสมรรถภาพให้เด็กเรียนดีขึ้น ครูสอนเก่งขึ้น และให้การตัดสินใจเที่ยงตรงแน่นอนและยุติธรรมมากขึ้น

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ และอเนกกุล กริแสง(2522 : 25) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการวัดผลการศึกษาไว้ดังนี้

1. การวัดผลการศึกษาเป็นการวัดทางอ้อม
2. การวัดผลการศึกษาเป็นการวัดที่ไม่สมบูรณ์
3. การวัดผลการศึกษาเป็นสิ่งสัมพัทธ์(Relative)
4. การวัดผลการศึกษาไม่สามารถวัดได้ละเอียดถี่ถ้วน
5. การวัดผลการศึกษามีความผิดพลาด

ส่วนในด้านความหมายการประเมินผลก็เช่นเดียวกันได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของการประเมินผลไว้มากมายในหนังสือเอกสารต่าง ๆ ดังนี้

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2524 : 56) กล่าวถึงความหมายของการประเมินผลทั่วไปและการประเมินผลในแง่ของการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

การประเมินผล หมายถึง กระบวนการตัดสินใจคุณค่าของสิ่งของหรือการกระทำใด ๆ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน ในแง่ของการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนจึงหมายถึงกระบวนการที่ใช้ตัดสินใจว่า ผู้เรียนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ตามเป้าหมายของการสอนหรือไม่เพียงใด การประเมินผลการเรียน ควรมุ่งเน้นที่เอากัตบุคคลมิใช่ความแตกต่างระหว่างบุคคล กล่าวคือ ควรเน้นว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง โดยเทียบกับวัตถุประสงค์ของการสอน

สมนึก ภัททิยธนี (2544 : 3) ได้กล่าวถึงความหมายของการประเมินผลว่า เป็นการตัดสิน หรือวินิจฉัยสิ่งต่างๆที่ได้จากการวัดผล โดยอาศัยเกณฑ์การพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่ง

ส่วนการประเมินผลการศึกษา หมายถึง การตัดสิน หรือวินิจฉัยสิ่งต่างๆที่ได้จากการวัดผลการศึกษา โดยอาศัยเกณฑ์การพิจารณาอย่างใดอย่างหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป การประเมินผล (Evaluation) คือการตีราคาตัวเลขที่ได้จากการวัดผลว่า ผ่าน หรือ ไม่ผ่าน หรือจะให้ ก ข คง หรือ จ การประเมินผลจึงต้องใช้วิจารณญาณส่วนตัว (Subjective Judgment) ของผู้ประเมินด้วย ถ้าเครื่องมือวัดดี การดำเนินการสอบดี ตัวเลขที่ได้จากการวัดผล หรือคะแนน ก็จะมีคามผิดพลาดปนอยู่น้อย การประเมินผลก็ยุติธรรมมากขึ้น เพราะการใช้วิจารณญาณส่วนตัวของผู้ประเมินเป็นไปอย่างมีมาตรฐาน มีกฎเกณฑ์ และมีระบบ หรืออาจจะสรุปได้ว่า การประเมินผลการศึกษา หมายถึง กระบวนการตัดสินสัมฤทธิ์ผลอย่างมีระบบของผู้สอนในวัตถุประสงค์ของการสอนที่ตั้งไว้ การประเมินผลเกี่ยวกับทั้งปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งการตัดสินคุณค่าด้วย การตัดสินคุณค่านั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลังและพื้นฐานของแต่ละบุคคลที่ทำการตัดสินคุณค่าของสิ่งของที่วัดได้ว่ามีขนาดเดียวกันแต่อาจจะประเมินค่าต่างกันได้ จึงเห็นได้ว่า การวัดผลมีแนวโน้มที่จะเป็นปรนัย (Objective) แต่การประเมินผลนั้นมีแนวโน้มที่จะเป็นอัตนัย (Subjective) เพราะขึ้นอยู่กับผู้ตัดสิน ดังนั้นการวัดผลมีความหมายแตกต่างจากการประเมินผล โดยที่การประเมินผลขึ้นอยู่กับ การวัดผลและเกิดภายหลังการวัดผล ดังนั้น การวัดผลจึงเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลที่ดีเสมอ (อารีย์ วัชรวารการ, 2542 : 2-5 อ้างถึงในสิรินทร สุนทรภาวิวัฒน์, 2526)

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2550:8-9) ได้กล่าวถึงการประเมินผลว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นหน้าที่ของรัฐและโรงเรียน รัฐบาลกลางจัดให้มีการประเมินระดับประเทศ และการประเมินผลการเรียนของนักเรียนที่จบการศึกษาในแต่ละระดับชั้นต่าง ๆ นั้น เป็นงานของครูประจำชั้นของแต่ละโรงเรียน โดยใช้วิธีการหลากหลาย เช่น โครงการงาน รายงาน การวิจัย และการสืบค้น เป็นรายบุคคล การสอบปากเปล่า การสอบในชั้นเรียนและการปฏิบัติ การสอบอาจจะทำเป็นรายชั้นรวมกันหลายโรงเรียนหรือระดับรัฐก็ได้ เพื่อเป็นการตรวจสอบความรู้และความเข้าใจในหลักสูตร และแนวความคิดของวิชา และทักษะการวิเคราะห์และปฏิบัติ ซึ่งอาจจะสอบโดยหน่วยงานของรัฐ โรงเรียนหลายโรงเรียนร่วมกันทำ หรือทำโดยโรงเรียน โดยความเห็นชอบของรัฐ และมีการเปรียบเทียบคะแนนจากการทดสอบหลายแห่งเป็นเกณฑ์เดียวกัน (Scaling) เพื่อประโยชน์ในการเข้าเรียนต่อในสถาบันอุดมศึกษาและการรายงานต่อสาธารณชน

กล่าวโดยสรุป การวัดผล (Measurement) คือ การกำหนดค่าตัวเลขให้กับสิ่งที่ถูกวัดตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น ครุฑนำเครื่องมือวัดที่สร้างมาทดลองใช้และวิเคราะห์จนเป็นมาตรฐานแล้ว ไปวัดความสามารถของนักเรียนกลุ่มหนึ่ง สมมุติเป็น

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในวิชาวิทยาศาสตร์ ระดับชั้น ม.1 นำไปใช้วัดนักเรียน ม.1 จำนวน 45 คนจะได้ค่าตัวเลขมา 45 ค่า ซึ่งแต่ละค่าจะแทนความสามารถด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ถูกสอบวัดแต่ละคน ตัวเลขดังกล่าวนี้เป็นการวัดผล (Measurement) ส่วนการประเมินเป็นการตีค่าจากการวัดผลเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนว่าผ่าน หรือ ไม่ผ่าน

2.2.4.2 ความสำคัญของการวัดและประเมินผล

อำนาจ เลิศขยันดี(2542 : 18-19) ได้ว่าความสำคัญของการประเมินผลนั้นมีได้โดยตรงที่ว่า ได้ทราบความก้าวหน้าของโครงการแต่เพียงอย่างเดียว แต่อยู่ตรงที่ว่าได้มีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ พร้อมวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมาย เพื่อการตัดสินใจในการพัฒนาโครงการต่อไป อันเป็นการประกันคุณภาพเบื้องต้นได้ว่าโครงการที่ได้จัดการไปแล้วนั้นจะไม่มีวันล้มเหลวเป็นอันขาด ถ้าไม่มีขบวนการประเมินผลโครงการหรืองานใด ๆ ที่ได้ดำเนินการไปแล้วนั้นย่อมมีความเสี่ยงต่อการล้มเลิกโครงการหรือการบริหารโครงการไม่บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากว่า ในระหว่างการดำเนินโครงการนั้นอาจเกิดอุปสรรคใด ๆ ที่ไม่คาดคิดมาขวางหน้า โดยที่ผู้บริหารโรงเรียนโครงการมิได้รู้ตัวมาก่อน และไม่ได้เตรียมวิธีแก้ไขปัญหาล่วงหน้า ดังนั้น ความสำคัญของการประเมินผลจึงสามารถเขียนเป็นรูปของแผนภูมิที่จะป้องกันความล้มเหลวของโครงการในทางตรงกันข้ามกันก็จะก่อให้เกิดความสำเร็จของโครงการขึ้นมาแทนที่

นอกจากนี้ กังวล เทียนกัณฑ์เทศน์(2536 : 19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวัดผลการศึกษาว่า การวัดผล เป็นเครื่องมือที่สำคัญชนิดเดียวที่สามารถลงความเห็นได้ว่า ผลการเรียนรู้เป็นตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของผู้สอนเพียงไรเพียงพอที่จะเรียนในระดับต่อไปหรือไม่ เพื่อสะดวกต่อการทำความเข้าใจจึงขอสรุปสาระที่เป็นความสำคัญของการวัดผล มีดังนี้

1. เป็นเครื่องมือประเมินผลการเรียนของผู้เรียนที่สำคัญมาก เพราะช่วยบอกให้ทราบว่าผู้เรียนได้พัฒนาตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเพียงไร
2. ผลการวัดผลการศึกษา เป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างขยันขันแข็ง และกระตือรือร้นที่จะเรียนต่อไป
3. เป็นเครื่องมือที่จะให้ผู้เรียนได้รู้และประเมินความสามารถของตนเองได้
4. ผู้สอนสามารถทราบได้ว่า ผู้เรียนได้พัฒนาด้านความรู้ความสามารถเพียงใด เมื่อเทียบกับผู้เรียนทั้งหมด
5. ผู้สอนสามารถทราบได้ว่า ผู้เรียนคนใดจะต้องพัฒนาซ่อมเสริมส่วนใด

6. จากการวิเคราะห์ ผลการทำข้อสอบของผู้เรียน ทำให้ทราบ
ได้ว่าจะต้องพัฒนาเครื่องมือวัดให้ดีขึ้นอย่างไร

7. ผลจากการวัด ช่วยให้ผู้สอนสามารถพัฒนาการสอนให้มี
ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

8. การวัดผลการศึกษา เป็นเครื่องมือชนิดเดียวที่ช่วย
พิจารณาประเมินผลการเรียน เพื่อลดความเห็นตัดสินว่า ผู้เรียนคนใดสมควรได้เลื่อนชั้น และ
ผู้เรียนคนใดสมควรซ้ำชั้นในระบบการเรียนแบบหน่วยกิต ถือการสอบผ่านหรือเรียนซ้ำในแต่ละ
รายวิชา

9. การวัดผลการเรียน เป็นเครื่องในการแนะแนวการศึกษา
ของฝ่ายแนะแนว

10. การวัดผลการศึกษา ช่วยพยากรณ์ผลการเรียนในอนาคต
ของผู้เรียนได้

11. การวัดผลการศึกษา ช่วยในการค้นหาอัจฉริยะบุคคล
และค้นหาผู้มีปัญญาสร้างสรรค์ อันเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของประเทศ

12. การวัดผลการศึกษา เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ช่วย
ผู้บริหารโรงเรียนในการจัดการภายในสถาบันนั้น ๆ ได้

การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญ
เป็นอย่างยิ่ง สามารถเป็นตัวช่วยได้หลายทิศทาง ไม่ว่าจะเป็นการช่วยให้ผู้เรียนบริหารได้ทราบถึง
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน ครูผู้สอนสามารถทราบผลสัมฤทธิ์จากงานสอนของตนเอง
และสามารถนำผลดังกล่าวมาปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น และตัวนักเรียนสามารถทำให้ผู้เรียน
ได้ทราบถึงผลการเรียนการของตนเอง ตลอดจนสามารถนำผลมาปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียน
ของตนเองได้อีกด้วย

2.2.4.3 หลักการวัดและประเมินผล

การวัดผลการศึกษา เป็นกระบวนการในการตรวจสอบ
คุณลักษณะของบุคคลจากการวัดการศึกษาว่า มีปริมาณ และคุณภาพตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้
หรือไม่ ซึ่งหลักเกณฑ์ในการวัดสามารถสรุปได้อารีย์ วชิรวารการ(2542 : 7-8 อ้างถึงในเชิด
ศักดิ์ โฆวาสินธุ์, 2521) ดังนี้

1. วัดให้ตรงกับจุดประสงค์ ผลที่วัดในแต่ละครั้งต้องมั่นใจ
และเชื่อมั่นว่าตรงกับสิ่งที่ต้องการจะวัดจริง

2. ใช้เครื่องมือที่ดีมีคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวัดจะต้องมี
ความเที่ยงตรง สามารถวัดได้ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

3. มีความยุติธรรม ให้โอกาสผู้สอบและดำเนินการสอบ
ภายในสภาพการณ์เหมือนกัน

4. แปลผลได้ถูกต้อง ผลของการวัดจะมีความหมาย เมื่อนำไปอธิบายหรือเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่วางไว้

5. ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า ในการวัดผลควรจะมีจุดมุ่งหมายในการวัดหลายๆด้าน เพื่อใช้ผลจากการวัดให้มากที่สุด

รสนุคนธ์ มกรมณีและคณะ (2550 : 29 อ้างถึงใน Jonassen, Mayes, & McAleese, 1993) ได้กล่าวถึงวิธีการวัดและประเมินผล ทั้งนี้ วิธีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงที่นิยมใช้มี 6 ลักษณะ คือ

1. การสังเกต สามารถทำได้ตลอดเวลาและสถานการณ์ โดยมีหรือไม่มีเครื่องมือสังเกตก็ได้

2. สัมภาษณ์โดยการเตรียมคำถามง่ายๆ ไว้ล่วงหน้า

3. การบันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง เป็นการรวบรวมข้อมูลความคิดเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ

4. แบบทดสอบวัดความสามารถจริง เป็นคำถามลักษณะปลายเปิด เน้นให้ผู้เรียนตอบและนำความรู้ที่ได้ไปสร้างความรู้ใหม่

5. การรายงานตน เป็นการให้ผู้เรียนพูดหรือเขียนบรรยายสะท้อนความรู้ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก ความต้องการ และคุณลักษณะของผลงาน

6. เพิ่มผลงานดีเด่น เป็นตัวอย่างผลงานดี ๆ ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งที่เลือกเก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ ตามความสามารถ ความสนใจและความถนัด (รสนุคนธ์ มกรมณี, 2550 : 30 อ้างถึงในไสว พักขาว, 2544)

อย่างไรก็ตาม รสนุคนธ์ มกรมณี (2550: 50 อ้างถึงใน Herman, Aschbacher & Wintwers, 1992) กล่าวว่า วิธีที่ดีที่สุดในการประเมินความสามารถของผู้เรียนในการแก้ปัญหาที่เป็นจริงคือ การสังเกต แต่เป็นวิธีที่ใช้เวลาและเสียค่าใช้จ่ายมาก จึงเสนอแนะให้ใช้วิธีการตรวจสอบผลงานเขียน (Written Work) ของผู้เรียนในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับงานภารกิจซึ่งมอบหมายให้ทำ

หลักในการประเมินผลผู้ประเมินจะต้องใช้ดุลยพินิจด้วยความรอบคอบก่อนตัดสินใจให้คุณค่าในเรื่องใด และรำลึกอยู่เสมอว่า จะต้องประเมินด้วยความเที่ยงธรรม และมีคุณธรรมอย่างสูง ซึ่งในการวัดและประเมินผลนั้นจะต้องมีการวัดตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ส่วนเครื่องมือที่วัดนั้นจะต้องมีคุณภาพที่สามารถแปลผลได้อย่างถูกต้อง

2.2.4.4 ประเภทและกระบวนการวัดและประเมินผล

ในกระบวนการวัดและประเมินผลผลการเรียนการสอน สามารถจำแนกประเภทและกระบวนการวัดและประเมินผลทางการศึกษาได้เป็นดังนี้ คือ

1. การประเมินผลก่อนเรียน มีจุดประสงค์ที่จะได้ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เรียน เพื่อนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสม เครื่องมือที่ใช้วัด เช่น แบบทดสอบ การซักถาม การให้ลงมือปฏิบัติ

2. การประเมินผลระหว่างสอน มีจุดประสงค์เพื่อทราบว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์หรือยัง เครื่องมือที่ใช้วัด เช่น การซักถาม การสังเกต การให้ลงมือปฏิบัติ การทดสอบย่อยตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ครูดูข้อบกพร่องของนักเรียนเพื่อหาทางซ่อมเสริม และเป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. การประเมินผลรวม เป็นการประเมินผลเมื่อการเรียนการสอนสิ้นสุดลง เพื่อสรุปผลการเรียนการสอนและแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามความสามารถของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวัด เช่น แบบทดสอบปลายภาค การทำรายงาน การให้ลงมือปฏิบัติ ฯลฯ (อารีย์ วชิรวารการ, 2542 : 9)

นอกจากนี้ พิชิต ฤทธิจรรย์(2548 : 14-15) ได้จำแนกประเภทและกระบวนการประเมินผลออกเป็นดังนี้

จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การประเมินผลก่อนเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะของผู้เรียนว่า มีความรู้เพียงพอที่จะเรียนต่อในรายวิชาใหม่หรือเนื้อหาใหม่ได้หรือไม่ ถ้าพบว่ามีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอหรือไม่มีพฤติกรรมขั้นต้นก่อนเรียน ครูจะจัดให้มีการสอนปรับพื้นฐานจนผู้เรียนมีความรู้เพียงพอที่จะเรียนในเนื้อหาใหม่ได้

2. การประเมินผลระหว่างเรียน หรือการประเมินความก้าวหน้า มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด หากพบว่ามีความรู้หรือทักษะในจุดประสงค์ใด ก็หาแนวทางปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในจุดประสงค์นั้น ๆ โดยจัดสอนซ่อมเสริมให้แก่ผู้เรียน

3. การประเมินผลรวมสรุป เป็นการประเมิน เพื่อตัดสินผลการเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่าผู้เรียนมีความรู้ทั้งสิ้นเท่าไร ควรตัดสินได้ ตก ผ่าน ไม่ผ่าน ประเภทของการประเมินผลโดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน แบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1. การประเมินผลก่อนเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะของผู้เรียน

2. การประเมินผลระหว่างเรียน หรือประเมินความก้าวหน้า มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนบรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด

3. การประเมินผลรวมสรุป เป็นการประเมินเพื่อตัดสินผล การเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่าผู้เรียนมีความรู้ทั้งสิ้นเท่าไร ควรตัดสินได้-ตก ผ่าน-ไม่ผ่าน หรือควรได้เกรดอะไร

ประเภทของการประเมินผลโดยจำแนกตามระบบการวัดผล แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. การประเมินผลแบบอิงกลุ่ม เป็นการตัดสินคุณค่าของ ลักษณะหรือพฤติกรรม โดยเปรียบเทียบกับผู้เรียนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันที่ทำข้อสอบฉบับเดียวกัน

2. การประเมินผลแบบอิงเกณฑ์ เป็นการตัดสินคุณค่าของ ลักษณะหรือพฤติกรรมโดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ซึ่งเกณฑ์มีทั้งเกณฑ์มาตรฐาน (Standard criteria) ที่มีอยู่แล้วหรือเกณฑ์ที่ผู้ประเมินกำหนดขึ้น (Arbitrary Criteria)

ในส่วนของศิริชัย กาญจนาวาสี(2548 : 13-14) ได้กล่าวว่า การวัดและประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนสามารถจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ตามเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1. จำแนกตามขั้นตอนของการเรียนการสอน ในการวัดและ ประเมินในลักษณะนี้เป็นการประเมินเพื่อจัดวางตำแหน่ง ประเมินความก้าวหน้า ประเมินเพื่อ วินิจฉัย และประเมินเพื่อเป็นการสรุปรวบยอดของผู้เรียนหลังจากเสร็จสิ้นการเรียนการสอน

2. จำแนกตามวิธีการแปลความหมายคะแนน เป็นลักษณะ ของการประเมินแบบอิงกลุ่ม และอิงเกณฑ์ ซึ่งการประเมินแบบอิงกลุ่มนั้น เพื่อบรรยายและตัดสิน ความสามารถหรือผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนโดยเปรียบเทียบกันเองภายในกลุ่ม ส่วนการประเมินแบบ อิงเกณฑ์นั้นเป็นเพื่อเป็นการบรรยายและตัดสินความสามารถ หรือผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนโดย เปรียบเทียบเกณฑ์มาตรฐาน

ประเภทการวัดและประเมินผลที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุป ได้ว่าประเภทของการวัดและประเมินผลมี 3 ประเภทคือ การวัดและประเมินผลก่อนที่จะมีการ จัดการเรียนการสอน เพื่อเป็นการทดสอบถึงความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของผู้เรียน การวัดและ ประเมินผลระหว่างเรียน เป็นการวัดและประเมินผลในช่วงเวลาเรียนของผู้เรียน เพื่อเป็นการ ทราบว่าผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้จากบทเรียนมากน้อยเพียงใด และควรที่จะมีการแก้ไขอย่างไรบ้าง และตรงจุดไหนที่ผู้เรียนยังขาดตกบกพร่อง การวัดและประเมินผลหลังเรียน เป็นการวัดและ ประเมินผลหลังจากที่เสร็จจากการเรียนการสอนเรียบร้อยแล้ว เพื่อที่จะได้ทราบว่าผู้เรียนได้สำเร็จ การเรียนมากน้อยเพียงใด ผ่านหรือไม่ผ่าน หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การประเมินผลรวม สรุป

2.2.4.5 แนวการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา

การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา คือ กระบวนการตรวจสอบผลการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้านคือ ด้านความรู้ ความเข้าใจประวัติและความสำคัญของศาสนาอิสลาม และนำมาปฏิบัติเพื่ออยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ด้านเจตคติเกิดความยึดมั่นในหลักศรัทธา การกระทำความดีตามบทบัญญัติอิสลาม และด้านทักษะการประพฤติปฏิบัติตนตามบทบัญญัติอิสลาม และนำไปใช้ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

การเรียนรู้อิสลามศึกษามุ่งให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้และคุณธรรมอย่างสมดุล โดยมีองค์ประกอบคุณลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ผู้สอนจึงควรวัดและประเมินผลการเรียนเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. การประเมินผลก่อนเรียน

การประเมินผลก่อนเรียน ถูกนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นผู้สอนจึงควรมีข้อมูลพื้นฐานในด้านครอบครัว เศรษฐกิจ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของชุมชนของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้จะทำให้ผู้สอนกำหนดรูปแบบและวิธีการประเมินผลก่อนเรียนได้ดียิ่งขึ้น การดำเนินการประเมินผลก่อนเรียนนี้ทำได้หลากหลายวิธี เช่น การสนทนา การสัมภาษณ์ การอภิปราย การใช้แบบทดสอบและการสังเกต เพื่อประเมินว่าผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เดิมมากน้อยเพียงไร ถ้าพบว่าผู้เรียนมีความรู้หรือทักษะพื้นฐานไม่เพียงพอ ผู้สอนควรจัดกิจกรรมหรือสอนซ่อมเสริมให้ผู้เรียน ซึ่งจะมีส่วนสำคัญต่อผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และร่วมกิจกรรมในสาระที่จะเรียนรู้ได้อย่างมั่นใจ ทั้งนี้ ผู้สอนไม่จำเป็นต้องทำการประเมินผลก่อนเรียนทุกชั่วโมง แต่ควรจะทำการประเมินผลก่อนเรียน เมื่อผู้สอนจะเริ่มสอนสาระใหม่เท่านั้น

2. การประเมินผลระหว่างเรียน

การประเมินผลระหว่างเรียน คือ การตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีการพัฒนาตามความคาดหวังไว้เพียงไร ผู้สอนจึงควรประเมินผู้เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยประเมินจากการสังเกตการณ์เข้าร่วมกิจกรรม การกล้าแสดงความคิดเห็น ความรับผิดชอบขณะที่ทำงานกลุ่ม ตลอดจนแบบฝึกหัด และการตรวจชิ้นงานของผู้เรียน เพื่อประเมินผลแล้ว ผู้สอนควรนำผลการประเมินไปปรับปรุงการสอนต่อไป

3. การประเมินผลหลังเรียน

การประเมินผลหลังเรียนมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนมีความตระหนักและเห็นคุณค่าของสาระที่เรียนรู้ จนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเป็นกิจนิสัยด้วยความเต็มใจ เกิดความภาคภูมิใจ ผู้สอนจะประเมินได้จากการสังเกต การสอบถามผู้ปกครอง เพื่อนนักเรียน เพื่อนครู และบุคคลอื่นๆ ในชุมชนของผู้เรียน (กรมวิชาการ, 2546 : 285)

ดังนั้น การวัดและประเมินผลของผู้สอนจะต้องอาศัยการประเมินทั้ง 3 ระยะ จะเลือกปฏิบัติเพียงระยะใดระยะหนึ่งเป็นไม่ได้ เพราะนั่นถือได้ว่าเป็นการประเมินผลที่ไม่สมบูรณ์ และเป็นการขาดช่วงของการประเมินผล ซึ่งในการประเมินผลผู้สอนจะต้องลงมือการประเมินด้วยตนเอง โดยผ่านการประเมินในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่หลากหลายและสมบูรณ์ครบถ้วน ในการประเมินผลสามารถที่จะให้ผู้เรียนเป็นผู้ประเมินตนเองได้อีกด้วย โดยการประเมินผลจากผลงานของตนเองจากแฟ้มสะสมผลงานรายบุคคล การประเมินตนเอง หรือการสังเกตการณ์ปฏิบัติงานของตนเอง เป็นต้น

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุธี ประเสริฐ(2531 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาสภาพความต้องการและปัญหาเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนในการฝึกอบรมพนักงานโรงแรมในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าด้านสภาพทั่วไปของการใช้สื่อการสอนในการฝึกอบรม ทั้งผู้ฝึกอบรมและพนักงานผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเห็นตรงกันว่า มีการใช้สื่อการสอนในการฝึกอบรม โดยใช้บ้างเป็นครั้งคราว การใช้สื่อการสอนแต่ละครั้งพนักงานผู้เข้ารับการอบรมช่วย ผู้ฝึกอบรมเห็นว่า การนำสื่อการสอนมาช่วยอธิบายเนื้อหาจะทำให้การฝึกอบรมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีการวางแผนการใช้สื่อการสอนล่วงหน้าและภายหลังจากเสร็จสิ้นการใช้สื่อการสอนแล้วจะใช้คำถามสั้น ๆ เพื่อวัดความเข้าใจ สื่อการสอนที่นำมาใช้เป็นประจจะเป็นเทปโทรทัศน์และเครื่องฉายสไลด์ ด้านความต้องการใช้สื่อการสอนในการฝึกอบรม ผู้ฝึกอบรมและพนักงานผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความต้องการสื่อการสอนต่างๆ ตามลำดับดังนี้คือ เอกสาร ตำรา เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ วีดีโอ เทป ห้องฝึกปฏิบัติการ ห้องบรรยายที่สามารถใช้สื่อประสมได้ และยังมีความต้องการวิทยากรจากภายในโรงแรมอีกด้วย และด้านปัญหาอุปสรรคของการใช้สื่อการสอนในการฝึกอบรม ทั้งผู้ฝึกอบรมและพนักงานผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเห็นตรงกันว่า ห้องฝึกอบรมของโรงแรมยังไม่เพียงพอและไม่เหมาะในการใช้อุปกรณ์บางชนิด เอกสารตำราที่จะศึกษาเพิ่มเติมยังไม่มีเพียงพอ ผู้ฝึกอบรมไม่มีเวลาในการผลิตสื่อการสอนและไม่มีบุคลากรช่วยผลิต

คณิตา นิจจรัลกุล(2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการใช้สื่อการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นของครูภาษาไทย ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ยะลา นราธิวาส ปัตตานี) ผลของการศึกษาพบว่า

ด้านสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ครูภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนมากเป็นเพศหญิงนับถือศาสนาพุทธ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี และมีประสบการณ์ด้านการสอนเพียง 1-8 ปี สอน 18-25 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ด้านสภาพการเลือกการผลิต และการใช้สื่อการสอนของครูภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง

ด้านสภาพของสื่อการสอนภาษาไทย พบว่า สภาพการจัดหาสื่อการสอนและสภาพการบริการสื่อการสอนของโรงเรียนในวิชาภาษาไทยอยู่ในระดับน้อย

ด้านปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการใช้สื่อการสอนภาษาไทย ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พบว่า ขาดแคลนงบประมาณ ไม่มีสื่อการสอนให้เลือกใช้ตามเนื้อหา

ด้านความต้องการและทัศนคติที่มีต่อการใช้สื่อการสอนภาษาไทยของครูในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ครูต้องการมีความรู้และเข้าใจกรอบมโนทัศน์ในการผลิตและฝึกทักษะการใช้สื่อการสอนพร้อมเทคนิควิธีสอน เพื่อใช้สื่อการสอนทุกประเภทให้เกิดประโยชน์จากการผลิตและการใช้สูงสุด

ทงนงชัย วัฒนศักดิ์ศรี(2535 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาศึกษาสภาพและปัญหาการใช้สื่อการสอนของครู-อาจารย์ วิทยาเขตประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม สังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ผลการวิจัยพบว่า สภาพการใช้สื่อการสอนของครู-อาจารย์โดยรวมมีสภาพการใช้สื่อการสอนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน ส่วนด้านการเตรียมปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการใช้สื่อการสอนของครู-อาจารย์ โดยรวมมีปัญหาในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านส่วนการเปรียบเทียบสภาพการใช้สื่อการสอน ระหว่างครู-อาจารย์ที่มีประสบการณ์ทางการสอนและวุฒิทางการศึกษาต่างกัน พบว่าโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน

ณรงค์กร ชำนาญเวช (2536 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา 2 ผลการวิจัยพบว่า ความพร้อมของปัจจัยเบื้องต้นในการจัดการเรียนการสอน มีความพร้อมอยู่ในระดับน้อย ความสอดคล้องระหว่างแผนการจัดการเรียนการสอนกับหลักสูตรมีความสอดคล้อง สภาพการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนและปัญหาการเรียนการสอนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบปัญหาการเรียนการสอนของครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่า ปัญหาการเรียนการสอนโดยรวมแตกต่างกัน ส่วนปัญหาการเรียนการสอนของครูที่มีประสบการณ์การอบรมเกี่ยวกับการสอนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความสอดคล้องระหว่างวิชาเอกที่จบการศึกษากับวิชาที่สอน และขนาดของโรงเรียนที่ต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และผลการเปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาที่มีต่อโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และครูผู้สอนในระดับประถมศึกษา มีเจตคติแตกต่างกัน

พิมพ์พรณ เชียงทอง (2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 ผลการวิจัยพบว่า

สภาพการเรียนการสอน ครูวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่จบการศึกษาวิชาเอกวิทยาศาสตร์ทั่วไป โรงเรียนส่วนใหญ่จัดเอกสารคู่มือต่าง ๆ ให้แก่ครูและส่งครูเข้ารับการอบรมสัมมนา ครูวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่ต้องการได้รับความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาวิทยาศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ครูวิทยาศาสตร์ส่วนใหญ่เตรียมการสอนตามคู่มือครู เน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการสอนนักเรียนส่วนใหญ่มีพื้นฐานความรู้เดิมทางวิทยาศาสตร์ไม่ดี มีฐานะยากจนและขาดความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมวิชาวิทยาศาสตร์ โรงเรียนส่วนใหญ่ช่วยเหลือนักเรียนโดยการแจกสมุด ดินสอ หนังสือยืมเรียน และจัดสอนซ่อมเสริมโดยการใช้การสอนแบบกลุ่มย่อยในช่วงเวลาพักกลางวัน มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้นักเรียนได้ปฏิบัติทั้งในและนอกชั้นเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดแคลนสื่ออุปกรณ์การทดลอง สารเคมี หนังสือเรียนและห้องปฏิบัติการทดลองวิทยาศาสตร์ ดำเนินการวัดและประเมินผลนักเรียนโดยกลุ่มโรงเรียนเป็นผู้กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล ปัญหาการเรียนการสอน พบว่ามีปัญหามากในด้านครู ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล แต่ปัญหาด้านนักเรียน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นปัญหาน้อย

สวาสดี แสนคำ(2537 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหาการใช้หลักสูตรพลศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนขยายโอกาส และเปรียบเทียบปัญหาการใช้หลักสูตรพลศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนขยายโอกาส ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ด้านเนื้อหาวิชาที่กำหนดในหลักสูตร และด้านการเรียนการสอนพลศึกษามีปัญหาในระดับมาก

ดุสิต ณ สุวรรณ(2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ในเขตการศึกษา 2 และ 3 ผลการวิจัยพบว่า

ปัญหาของการใช้หลักสูตรของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีปัญหาการใช้หลักสูตรไม่แตกต่างกัน ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีปัญหาในการใช้หลักสูตรโดยรวมแตกต่างกัน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ต่างกัน มีปัญหาในการใช้หลักสูตรโดยรวมแตกต่างกัน ครูผู้สอนที่สอนระดับชั้นต่างกัน มีปัญหาในการใช้หลักสูตรโดยรวมแตกต่างกัน สำหรับปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ พบว่า จำนวนครู สื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ ไม่เพียงพอ ครูไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ขาดความรู้ในการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผล ขาดการนิเทศและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

สามารถ ศรีจันทร์งาม(2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหาของการสอนพลศึกษาในระดับประถมศึกษาในโรงเรียนเทศบาล เขตการศึกษา 2 ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัญหาของการสอนพลศึกษาในระดับประถมศึกษา ในโรงเรียนเทศบาลเขตการศึกษา 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบตามทัศนะของกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน ผลการเปรียบเทียบตามทัศนะของกลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิทางการศึกษาแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาของการสอนพลศึกษาในระดับประถมศึกษาในโรงเรียนเทศบาล เขตการศึกษา 2 มีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงในด้านต่าง ๆ คือ ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตร ควรเพิ่มคาบสอนวิชาพลศึกษาให้มากกว่า 1 คาบต่อสัปดาห์ และหลักสูตรควรปรับให้สอดคล้องกับท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัญหาเกี่ยวกับการสอนในชั้นเรียน ควรจัดให้ครูที่จบพลศึกษาโดยตรงทำการสอนวิชานี้ ปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์และเครื่องอำนวยความสะดวก ควรจัดสถานที่ออกกำลังกายและเตรียมอุปกรณ์ให้พร้อม และหน่วยงานควรให้การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอนพลศึกษา ปัญหาเกี่ยวกับตัวนักเรียน ควรสนับสนุนอุปกรณ์พลศึกษาให้กับนักเรียนที่มีฐานะยากจนเป็นการช่วยเหลือและลดปัญหาให้กับผู้ปกครองอีกด้วย ปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารโรงเรียน ควรเห็นความสำคัญของวิชาพลศึกษาเท่ากับวิชาอื่น ๆ และปัญหาเกี่ยวกับศึกษานิเทศก์ ควรจัดให้มีนิเทศให้เพียงพอ

จรัล กาอินทร์(2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหาการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นทุกแห่งในอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปางจัดให้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกเสรีทุกภาคเรียน รวม 6 วิชา แผนการสอนที่ครูใช้ ครูผู้สอนเป็นผู้จัดทำเอง โดยใช้จุดประสงค์การเรียนรู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนโดยใช้การบรรยาย ไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม สื่อการเรียนการสอนที่ครูใช้บ่อยคือหนังสือเรียนและรูปภาพ ซึ่งไม่เร้าความสนใจ ทำให้นักเรียนไม่กระตือรือร้น การวัดและประเมินผลเป็นแบบอิงเกณฑ์ โดยไม่มีการทดสอบระหว่างเรียนและหลังเรียน ปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนา ครูมีปัญหาในระดับมากคือ ขาดสื่อ อุปกรณ์ แหล่งวิทยากรที่จะศึกษาค้นคว้าในการสอน ขาดเทคนิคการสอนที่ดี ขาดวิธีการสอนที่หลากหลาย ขาดงบประมาณในการจัดซื้อสื่อและจัดกิจกรรมเสริม รวมทั้งการจัดสถานที่บรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน นักเรียนและผู้ปกครองมีความต้องการพัฒนาในด้านสื่ออุปกรณ์ การวัดและประเมินผลที่เน้นการปฏิบัติ การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ และต้องการให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดีทางจริยธรรม

พวงหยก ส่องศรี(2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่เตรียมการสอนโดยศึกษากำหนดการสอน แผนการสอนมีความเห็นว่าเนื้อหาในบทเรียนเหมาะสมดี มีจุดประสงค์ในการสอนเพื่อให้นักเรียนสื่อสารด้วยการฟังและพูด

ในสถานการณ์ง่าย ๆ ส่วนใหญ่ใช้เพลงประกอบการสอนทุกครั้งที่เข้าสอนใช้เกมส์ประกอบการสอนเฉพาะเนื้อหาที่เหมาะสมได้รับความรู้ภาษาอังกฤษจากการเข้ารับการอบรม วิธีสอนส่วนใหญ่ใช้การให้ฟังและร้องเพลง มีคู่มือทำกิจกรรมการเตรียมความพร้อมภาษาอังกฤษอย่างเพียงพอสื่อการเรียนการสอนส่วนใหญ่ได้จากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ การวัดและประเมินผลส่วนใหญ่ใช้การสังเกตพฤติกรรมการเรียน โดยครูจัดทำเครื่องมือการสังเกตมาด้วยตนเอง ปัญหาการสอนภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดสงขลา โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเตรียมการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล มีปัญหาในระดับปานกลาง ส่วนด้านความรู้ในเนื้อหาภาษาอังกฤษของครูมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ผลการเปรียบเทียบปัญหาการสอนภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 พบว่าครูภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีเพศต่างกัน มีปัญหาการสอนภาษาอังกฤษไม่แตกต่างกัน ทั้งโดยส่วนรวมและรายด้าน

อับดุลรอแม การ์อูมา(2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัญหาการสอนภาษาอังกฤษของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษา ระดับปัญหาการสอนภาษาอังกฤษโดยภาพรวมอยู่ในระดับกลาง ผลการเปรียบเทียบปัญหาการสอนภาษาอังกฤษของครูผู้สอนภาษาอังกฤษตามตัวแปรวิชาเอก ประสบการณ์การสอนภาษาอังกฤษและวิธีการอบรมการสอนภาษาอังกฤษที่ต่างกันในด้านความรู้ของครู ด้านเนื้อหา ด้านการเตรียมการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

สุลักษณ์ รัตนะ(2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัญหาและความต้องการการวางแผนการใช้สื่อการสอนของอาจารย์วิทยาลัยอาชีวศึกษา กลุ่มภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการวางแผนการใช้สื่อการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ผู้สอนที่มีระยะเวลาที่ทำการสอนที่ต่างกัน มีปัญหาการใช้สื่อการสอนที่แตกต่างกัน ที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่าหรือเทียบเท่าปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี ไม่แตกต่างกัน ที่สังกัด คณะที่ต่างกันมีปัญหาการวางแผนการใช้สื่อการสอนที่ไม่แตกต่างกัน ที่มีประสบการณ์การอบรมเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน คือได้รับการอบรมเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน และไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอนไม่แตกต่างกัน

สุชาติ เรืองดำ(2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัญหาการเรียนการสอนวิชาพลศึกษา ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาชั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาโดยภาพรวมของการจัดการเรียนการสอนวิชาพลศึกษา จำแนกตามตัวแปรต่างๆ คือ ตำแหน่งและวุฒิทางพลศึกษา มีปัญหาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางประสบการณ์ในการสอน พบว่ามีปัญหาที่แตกต่างกัน

หัวหน้างานวิชาการ และครูผู้สอนพลศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพลศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน

ครูผู้สอนพลศึกษาที่มีวุฒิทางพลศึกษา และไม่มีวุฒิทางพลศึกษา มีปัญหาการเรียนการสอนวิชาพลศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และมีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีปัญหาการเรียนการสอนวิชาพลศึกษา โดยภาพรวมแตกต่างกัน

วรวรรณ ธนพรธัญพิทย์(2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดปัตตานี ยะลาและสตูล ผลการวิจัยพบว่า สภาพการเรียนร่วม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่จัดการเรียนร่วมแบบเต็มเวลาและครูใช้เทคนิคการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน เพื่อให้เกิดทักษะการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม การวัดผลสอดคล้องกับจุดประสงค์กลุ่มสาระการเรียนรู้ นักเรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนขณะที่โรงเรียนจัดการแนะแนวและออกเยี่ยมบ้าน ด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนร่วม ผู้บริหารโรงเรียนเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนร่วม ด้านสิ่งแวดล้อม อาคารเรียนอยู่ในสภาพดีเหมาะสมแก่การเรียนการสอน และมีความสะดวก ปลอดภัยกับนักเรียนเรียนร่วม ด้านงบประมาณ โรงเรียนได้รับการจัดสรรงบประมาณน้อยและงบประมาณที่ได้รับ เป็นการจัดสรรในรูปคูปองทางการศึกษา ส่วนระดับปัญหาการจัดการเรียนร่วม ด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนร่วม ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านงบประมาณ ทั้งภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นสามารถกล่าวสรุปได้ว่า ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอนหรือการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนสถานศึกษาอยู่ในระดับที่ปานกลาง ด้านของการวัดและประเมินผลครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการวัดและประเมินผลเป็นอย่างดี หรืออยู่ในระดับที่น้อย ส่วนในด้านของการใช้เทคนิคกิจกรรมการเรียนการสอน ครูได้มีการพัฒนาและพยายามใช้กิจกรรมที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะทำการเรียนการสอน